Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Дипломна робота

магістра

Вживання евфемізмів у сучасному політичному дискурсі та способи їх відтворення цільовою мовою

Виконала: студентка VI курсу, групи 641,
035 «Філологія»
Щербина Аліна Миколаївна

Керівник: к. пед. н., доцент
Волченко Ольга Михайлівна

Рецензент: к. філол.н., доцент
Кузенко Галина Миколаївна

м. Миколаїв – 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЕВФЕМІЗАЦІЯ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ 7

1.1. Лінгвістичні особливості політичного дискурсу 7

1.2. Евфемізація як обов'язкова умова політкоректного мовлення у міжкультурній комунікації 14

1.3. Функціональні особливості евфемізмів у політичному дискурсі 20

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕВФЕМІЗМІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ 30

2.1. Труднощі перекладу евфемізмів у політичному дискурсі 30

2.2. Засоби передачі стилістичного та прагматичного потенціалу евфемізмів у процесі перекладу 35

РОЗДІЛ 3. ВІДТВОРЕННЯ ЕВФЕМІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЕКСИКИ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ ЦІЛЬОВОЮ МОВОЮ 44

3.1. Специфіка перекладу евфемізмів промов Джозефа Байдена 44

3.2. Відтворення евфемізмів у перекладі промов Бориса Джонсона 57

3.3. Особливості відтворення евфемізмів у промовах Володимира Зеленського 67

3.4. Порівняльний аналіз евфемізмів у промовах Джозефа Байдена, Бориса Джонсона та Володимира Зеленського: перекладацький аспект 77

ВИСНОВКИ 83

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 86

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ 93

SUMMARY 97

ВСТУП

У сьогоденні політична ситуація країни невіддільно пов’язана з благоустроєм суспільства. Компетенція політичних діячів та учасників політичної комунікації на міжнародній арені та в межах держави дозволяє поширювати ідеї, налагоджувати зв’язки, сприяти формуванню громадянської позиції, впливати на спосіб мислення та поведінку людей.

Відповідно до твердження вченого Ф. Бацевича, політичний дискурс є відображенням соціальної реальності за допомогою ключових політичних термінів [4, с. 134]. Він є основним достовірним джерелом інформації про поточні події у світі, які часто включають негативні новини. Для пом’якшення або замаскування інформації негативного характеру або окремих її елементів, уникнення непорозумінь та конфліктних ситуацій, зокрема, на основі міжкультурних розбіжностей, політичні діячі використовують непряму номінацію – евфемізм.

Евфемізація є обов’язковою умовою політкоректного мовлення у міжкультурній комунікації. Оскільки еволюція евфемістичного потенціалу безпосередньо пов’язана з особливостями культури, евфемістична лексика є нестійким компонентом мовної системи. Це ускладнює процес перекладу цільовою мовою. Крім того, під впливом часу прагматичний потенціал евфемізмів має тенденцію змінюватись і набувати особливостей номінацій, на позначення яких вони використовуються. Евфемія як багатовимірний та динамічний феномен вивчається досить детально у рамках різних підходів, зокрема в аспекті перекладу.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю детального дослідження евфемізмів у промовах відомих лідерів країн та пошуку адекватних перекладацьких рішень їхнього відтворення у процесі політичного дискурсу, адже вони віддзеркалюють культурні особливості країни та відіграють значну роль у світі масової комунікації.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема відтворення евфемістичного потенціалу лексики була та є предметом дослідження зарубіжних (Дж. Бенджамінс, Д. Болінгер, А. Кацев, Ч. Кейні, П. Морріс, В. Москвін, Ф. Пол, Ч. Сандерс, О. Стасюк, Д. Чік) та українських (В. Бутова, В. Великорода, О. Гончар, Л. Курагіна, Б. Ларін, Ю. Макеєвець, Л. Обвінцева, Х. Пайонкевич, І. Решетарова, О. Сєнічкіна, В. Турчин, М. Турчин) вчених. Специфіка відтворення політичного дискурсу засобами цільової мови висвітлена у працях В. Алімова, В. Великороди, А. Галайчук, І. Гальперіна, А. Кацева, В. Коллера, В. Комісарова, І. Корунця, К. Лут, І. Мілєвої, С. Пінкера, М. Постатнік, О. Ткачик.

Мета нашого дослідження полягає у теоретичному обгрунтуванні та подальшій перевірці шляхів перекладу евфемізмів засобами цільової мови у сучасному політичному дискурсі.

Реалізація поставленої мети передбачає розв’язання наступних **завдань**:

1. Розкрити значення політичного дискурсу та його лінгвістичні особливості.
2. Визначити роль евфемізації у міжкультурній комунікації.
3. Охарактеризувати функціональні особливості евфемізмів у політичному дискурсі.
4. Розглянути труднощі перекладу евфемістичної лексики у політичному дискурсі.
5. Окреслити засоби передачі стилістичного та прагматичного потенціалу евфемізмів під час перекладу.
6. Відслідкувати збереження функціональних особливостей евфемізмів під час перекладу промов Джозефа Байдена, Бориса Джонсона та Володимира Зеленського.
7. Зробити порівняльний аналіз способів відтворення евфемістичного потенціалу засобами цільової мови.

Об’єктом цього дослідження є евфемізми як елемент сучасного політичного дискурсу.

Предметом дослідження виступають способи перекладу евфемізмів політичного дискурсу засобами цільової мови.

Матеріалом дослідження слугують промови та їхні переклади таких відомих політичних лідерів як президент США Джозеф Байден, колишній прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон та президент України Володимир Зеленський.

Для розв'язання поставлених завдань були застосовані такі **методи дослідження:** метод аналізу (аналіз наукової літератури), вибірковий метод (відбір лексичних одиниць для подальшого дослідження), компаративний метод (порівняння наукових підходів; зіставлення даних вихідного тексту з даними тексту перекладу), статистичний метод (кількісний опис частоти вживання евфемістичної лексики; підрахунок способів перекладу евфемізмів), метод узагальнення (підведення підсумків).

Теоретичне значення дослідження полягає в узагальненні та систематизації наукових підходів до розв'язання перекладознавчих аспектів проблеми евфемізмів у сучасному політичному дискурсі.

Практична цінність полягає у в тому, що отримані результати можуть бути використані під час викладання дисциплін «Вступ до перкладознавства», «Теорія та практика перекладу», «Зіставна лексикологія англійської та української мов», та для подальших досліджень в галузі політичного перекладу.

Апробація результатів дослідження здійснювалась шляхом виступу на науково-практичній конференції «Студентські могилянські читання – 2022 (Миколаїв, 22)». За результатами дослідження опубліковано одну наукову статтю за темою «Евфемізація як обов'язкова умова політкоректного мовлення: роль у міжкультурній комунікації та труднощі перекладу» у Молодіжному науковому журналі «Студентські наукові студії» (випуск 44 (88), 2023).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У вступі аргументовано актуальність теми, визначено мету та окреслено конкретні завдання дослідження, його наукову новизну, теоретичне значення і практичну цінність, подано матеріал дослідження та методи його опрацювання.

Розділ 1 розкриває теоретико-методологічне підґрунтя праці та висвітлює специфіку евфемії як явища та висуває теоретичні положення щодо евфемізмів як засобів політичної коректності у міжкультурній комунікації.

Розділ 2 містить теоретичні засади особливостей перекладу евфемізмів цільовою мовою та аналізує способи відтворення евфемістичного потенціалу.

У розділі 3 здійснено аналіз втілення евфемізмів у перекладі на матеріалі сучасного політичного англомовного та україномовного дискурсів.

Висновки підсумовують результати проведеного дослідження.

Список використаних джерел включає 87 найменувань, з них 23 – іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1
ЕВФЕМІЗАЦІЯ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1. Лінгвістичні особливості політичного дискурсу

У сучасному мовознавстві поняття дискурс визначається як єдність мовлення та екстралінгвістичних, прагматичних, соціо-культурних чинників, які супроводжують акт мовлення. Політика, на думку А. Романова, – це кодифіковані знаки, які розгортаються за допомогою акту висловлювання в соціально-семіотичний процес – мовленнєву дискурсію, що розглядається як сукупність мовленнєвих практик, які впливають на формування уявлення про явище, яке вони представляють.

Останнім часом у світі відзначається стрімке зростання інтересу до вивчення політичного дискурсу з боку представників різних наукових дисциплін – лінгвістів, соціологів, психологів, дослідників масової комунікації. Але слід зазначити, що немає єдиної точки зору серед науковців. Проаналізуємо різні підходи до вивчення політичного дискурсу.

Український вчений-мовознавець Ф. Бацевич стверджує, що поняття «політична комунікація» і «політичний дискурс» нерозривно пов’язані один з одним. Дослідник пояснює це тим, що політична комунікація виступає як особливий вид політичних відносин, за допомогою якого суб’єкти регулюють поширення суспільно-політичних думок [4, с.122]. Сучасні дослідження у цій галузі наголошують на тому, що політична комунікація має власну особливу мову – так звану мову влади, або політичний дискурс. Загальновідомо, що кожен вид дискурсу має власні специфічні особливості та ключові поняття. О. Гончар розглядає сутність поняття «дискурс» у вузькому сенсі. Він позначає дискурсом зв’язний текст, що складається з набору логічних тверджень та виходить з певних посилок [14, с. 35]. Важливе значення дискурсу зумовлено його використанням для конструювання соціальних значень.

Узагальнюючи міркування багатьох науковців (Е. Бенвеніст, Т. ван Дейк, В. Дем'янков, Г. Кук, Т. Ніколаєва, Г. Почепцов, П. Серіо, Ю. Степанов, Д. Шиффрін, та ін.) щодо трактування поняття дискурсу, О. Селіванова визнає здобутки французької семіотичної традиції про взаємозвязок дискурсу і мовлення. Дослідниця дотримується думки, що дискурс – це сукупність мовної форми, значень та дій, що характеризує його як комунікативний акт чи подію. Останній, у свою чергу, включає соціальні та особистісні характеристики адресата та адресанта [54, с. 38].

І. Фесенко та Ю. Долженко характеризують політичний дискурс як систему мовленнєвих актів політичної риторики та правил, сформованих відповідно до норм і традицій та перевірених досвідом. У своїх працях дослідники наголошують на особливостях, притаманних сучасній політичній комунікації, зокрема чіткій орієнтації на реципієнта; обмеженості в часі; цілеспрямованості; тісному зв'язку з засобами масової інформації.

Очевидно, націленість на досягнення прагматичного ефекту унеможливлює існування успішної політичної комунікації без завуальованих номінацій та так званих "doublespeak" [60, с. 185].

О. Ткачик та Т. Бабаєв у своєму дослідженні описують основне призначення політичної комунікації як боротьбу за владу. Дослідники стверджують, що у рамках семіотичного підходу будь-яка влада виражається через мову. Ціллю політичних промов дослідниці вбачають реалізацію намірів спікера, а саме, інформування аудиторії про суспільне життя, в першу чергу, а також переконання слухачів зайняти певну позицію, завоювання прихильності та підтримки [58, с. 53].

Нам імпонує точка зору Ф. Бацевича, який розглядає політичний дискурс як спосіб тлумачення соціальної реальності в ключових термінах політики. Вчений наголошує, що політичний дискурс виступає як вид мовної діяльності, обов'язковий для організації політичних процесів, а також містить відповідні твердження, концепти, поняття, тексти, тощо [4, с. 128]. Дослідник стверджує, що комунікативний аспект політичного дискурсу полягає у тому, що це система

з трьох взаємопов'язаних складових: повідомлення, адресанта (спікера), адресата (того, хто отримує повідомлення). Особливість комунікатора як складової частини політичної комунікації в тому, що адресантом є індивідуально-колективний суб'єкт, тобто представник публіцистичного інституту [4, с. 187].

В. Гавриленко та Д. Тітарова сходяться на думці, що політичний дискурс відрізняється від інших видів власним словником термінів, логічними зв'язками між сенсом політичних номінацій, абстракціями, неологізмами і метафорами, типовими контекстами вжитку специфічної лексики, побудовою суджень [10, с. 133].

Очевидно, що політичний дискурс відображає повною мірою комплекс взаємовідносин між людиною і соціумом. Він безпосередньо впливає на формування картини світу у реципієнтів. Більшість публікацій акцентують увагу на факті, що політичний дискурс позиціонується як світ політики, до якого належать ораторські виступи та офіційні тексти на політичну тему, постанови, укази, закони, наукові політологічні статті, газетно-публіцистичні тексти. Кожен з цих різновидів політичного дискурсу має свої цілі [26, с. 256].

Фахівці проводять паралель між інституційним політичним та дискурсом ЗМІ. Так, наприклад, вчений-лінгвіст Д. Чік ототожнює перший з контентом, генерованим офіційними представниками політичного процесу (парламентські стенограми, політичні документи, публічні виступи, інтерв'ю політичних лідерів та ін.) [62, с. 121]. Його точку зору підтримує дослідник Н. Таценко, підкреслюючи, що рівень інституційності різко падає у текстах, які містять ознаки публіцистичного стилю і тих, які презентуються через ЗМІ [55, с. 165]. Безперечно, політична комунікація – це прерогатива не лише політичних діячів. Тому, в рамках другого підходу Чік пропонує розглядати тексти, написані журналістами та працівниками медіа сфери, які поширюються через пресу, телебачення, радіо або Інтернет [62, с. 122].

Політичний дискурс має широкий діапазон використання. Науковці І. Самойлова та О. Подвойська у своєму дослідженні також висувають гіпотезу,

згідно з якою до політичного дискурсу також належать тексти, за допомогою яких громадяни епізодично беруть участь у політичній комунікації, при цьому не позиціонуючись професійним журналістом, політологом, політиком. В цю категорію входять різного роду інструкції, накази, розпорядження, листи і звернення, адресовані політичним діячам, повсякденні розмови, що стосуються політичних тем, детективи, мемуари, інші художні оповіді [50, с. 237].

Політичний текст – це надзвичайно потужний елемент впливу, який зробив великий крок вперед від інших методів передачі та отримання інформації. Більшість учених розділяють думку стосовно орієнтації на слухача як основної мети політичного виступу для формування необхідних політичних поглядів та вподобань. За повідомленням Р. Вишнівського, діапазон мовних технологій в наш час настільки розвинений, що його вплив на поведінку людей беззаперечний. Причину цього вчений вбачає у використанні мовних технологій у масштабних подіях у світі, зокрема під час президентських виборів, військових конфліктів, катастроф та часто для створення образів політиків [9, с. 95].

Вітчизняний лінгвіст О. Гончар підкреслює наступні ключові риси політичної комунікації: конкретне зображення дійсності за допомогою стилістичних та прагматичних прийомів; висока емоційність висловлювань та їх образне забарвлення; імплементація широкого спектру спеціалізованої лексики задля досягнення максимального впливу на аудиторію (фразеологічні одиниці, метафори, жаргон, авторські неологізми, евфемізми тощо); вживання еліптичних речень, вигуків, риторичних питань, повторень. Вчений також формулює головну мету політичного стилю: акцентування уваги на суспільно-політичних, військових, економічних, побутових питаннях, зважаючи на політкоректність та культурні розбіжності між реципієнтами [14, с. 37]. На думку В. Дем’янкова, ідеологічна та політична сфери вміщають найбільше прикладів текстів політичного спрямування [16, с. 37].

Ф. Бацевич, у свою чергу, розглядає політичний дискурс як сукупність постійних та змінних ознак. Постійні особливості дозволяють представити його

як готове, створене, написане, відокремлене від колективного суб'єкта та масового реципієнта; в той час як зміст емоційного судження визначається наступними чинниками: семантична структурованість і логічність тексту та варіації його презентації, психоемоційні намагання, усвідомленість, рівень обізнаності та емоційно-психічна стабільність реципієнта [4, с. 129].

С. Кузьмін стверджує, що універсалізація та спеціалізація орієнтують політичний стиль мовлення на масову аудиторію. Він вважає, що термін «універсалізація» позначає свідому орієнтацію на аудиторію, ключовою характеристикою якої вважається інтеграція інформації (тобто спосіб передачі даних). Спеціалізація визначається дослідником як прагнення автора тексту диференціювати інформацію шляхом збільшення частки різних видів даних з урахуванням особливостей реципієнтів [30, с. 68].

За визначенням О. Шейгал, для політичного стилю мовлення характерна чітка, технічна природа і логічна структура семіотичних зв'язків, якими зазвичай володіють політичні тексти як засоби передачі інформації. Вчена наголошує, що головною метою політичного дискурсу є розповсюдження/ отримання нових знань про події, вербально представлених публіці з урахуванням можливих комунікативних стандартів політичної комунікації [63, с. 148]. Таким чином спікеру вдається вплинути на спосіб мислення та діяльність адресата шляхом систематизації даних та аргументації. У свою чергу, це призводить до вирішення багатьох політичних питань та суспільних проблем. В. Дем'янков наголошує, що пріоритетне завдання політичного дискурсу полягає у спробі змінити погляди суспільства на ту чи іншу ситуацію, подію, явище тощо [16, с. 37].

І. Бутова підкреслює, що англомовні політичні тексти є джерелом слів, словосполучень і речень, що позначають особливості даної тематики *(cold war, federal regulator, the Senator, vice president, rhetorical fire, out-of-touch Government).* На даному етапі вона рекомендує виділити основні види реалій, характерних для політичного дискурсу:

а) політичні терміни *(politician, delegation, priority, European Commission, minister, political asylum, parliament, opposition, anti-globalist)*;

б) власні імена (зокрема імена політиків і громадських діячів, географічні назви, значимі в політичній сфері) *(N. Nazarbayev, B. Obama, D. Cameron, M. Tazhin, S. Akhmetov, A. Navalny)*;

в) найменування організацій і партій *(National Counterterrorism Center, The Conservative Party «Al-Kaeda»)*;

г) повсякденні слова і словосполучення, пов'язані з громадським і політичним життям суспільства *(medicine, action, optimism, harmless, reliable security, humane nature).*

Вчена стверджує, що для політичного дискурсу України, Великобританії та США характерний постій розвиток, а отже і поповнення глосарію різними шляхами. І. Бутова наводить таку класифікацію: перший – вживання слів в образному значенні *(kangaroo ticket, presidential fever, наш ковчег – це національна ідея)*; другий – утворення нових лексем *(прихватизація, тимошенничество, to clinton (обманювати))*; третій – через запозичення *(політиканство/politiking, постулат/postulate, лобізм/lobbyism)* [5, с. 233].

Дослідниця звертає увагу на те, що за останні декілька десятиліть політичний дискурс України було збагачено політичними неологізмами, наприклад: *політикум, кравчучка, кравчукізм, кучмізм, ЗМІшники, ющенківці, тінізація, новорухівець, підмандатний, русифікація, зросійщення, бютівці, білосердечні, регіонали, синьо-білі, помаранчеві*. Політичний вокабулярій США віднедавна вміщує наступні новоутворення: *axis of evil, Bush derangement syndrome, bushitis, bushisms, clintonism, Evil empire, freedom fries, hockey mom, mama grizzly, old Europe, outposts of tyranny, ownership society* [5, с. 234]. Як повідомляє О. Падалка, сучасний політичний дискурс Великобританії характеризується стрімким розвитком вокабуляру у зв'язку з останніми подіями в країні, зокрема відреченням подружжя принца Гарі та Меган Маркл від престолу, виходом Великобританії з ЄС та пандемією COVID-19. Яскравими прикладами неологізмів на політичній арені Великобританії є наступні: *to*

meghan markle, covidiot , Euroscepticism, Europhilia, Europhobia, Brexit [46, с. 67].

Вітчизняна дослідниця І. Бутова відзначає, що політичний дискурс також включає новотвори, які були вигадані як прізвиська відомих політичних діячів. Вітчизняні політики відзначаються доволі різкими та іронічними псевдонімами. Усі президенти України мають специфічні прізвиська: Леоніда Кравчука прозвали *Макаричем*, Леоніда Кучму – *Ракетником*, Віктора Ющенко – *Пасічником*, Петра Порошенко – *Шоколадним зайцем*. Окрім того, Юлія Тимошенко відома в народі як *Юля, Леді Ю, Газова принцеса,* а Леонід Чорновецький – *Льоня-космос.* Політики США не зустріли з боку народу такої стигматизації. Натомість отримали інші прізвиська. Наприклад, Біллу Клінтону було присвоєно *Boy Clinton, The Comeback Kid, Veto Bill, Motor Voter Bill, Mr.The Era of Big Government Is Over. President Hillary,* вона ж Гілларі Клінтон, отримала своє прізвисько під час правління чоловіка. Джордж Буш-молодший відомий за прізвиськом *W* або *Dubya*, тому його неможливо було сплутати з батьком [5, с. 105].

Деякі дослідники поділяють погляди стосовно евалюативної насиченості політичного дискурсу, називаючи здатність оцінювати головною відмінністю політичного дискурсу від інших видів дискурсу. Згідно з В. Великородою, всі евалюативно забарвлені номінації політичного дискурсу було класифіковано на три групи: загальнодержавні концепти, загальнолюдські концепти, антиценності, кожна з яких містить ключові прототипи [7, с. 51]. У своєму дослідженні І. Бутова порівнює лексеми-прототипи семантичних кіл: *єдність/ common, свобода/freedom, Господь Бог/God, зміна/change, мир/peace, віра/faith, патріотизм/patriotism* (у дискурсі України, Великобританії та США), *war, terror* (лише в дискурсі США) *і загроза* (в дискурсі України) [5, с. 145].

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що характерними рисами політичного дискурсу є наявність емоційного забарвлення лексики, соціально-політичної лексики, деякого суб’єктивно-оцінного моменту, що характеризується інтенціональністю, навмисністю вибору засобів

висловлювання, прогнозуванням прагматичного ефекту висловлювання. У професійних цілях політичні лідери вдаються до вживання лексичних номінацій, які пом'якшують та прикрашають негативні суспільні явища – евфемізмів. Це зумовлено потребою завуалювати дійсність, надати негативним явищам позитивну конотацію за допомогою лексичних засобів та уникати дискримінації.

1.2. Евфемізація як обов'язкова умова політкоректного мовлення у міжкультурній комунікації

Зростання глобалізаційних змін та інтерналізація суспільства провокують виникнення очевидних труднощів у процесі міжкультурного спілкування, зокрема на політичній арені. Виникнення терміну «міжкультурна комунікація» пов'язують насамперед із США, де від початку 1970-х років минулого століття з'явилась потреба у вивченні конфронтації різних етнічних та расових угрупувань [17, с. 46].

Як пише К. Мальцева, аналіз особливостей людського спілкування став основою для розробки питання міжкультурної комунікації, завдяки чому вченим вдалося виокремити відмінності, які базуються на поведінкових моделях, принципах мислення, уявленнях, цінностях та стандартах, притаманних представникам різних культур [37, с. 17].

Чимало дослідників зосереджували свою увагу на феномені міжкультурного спілкування. Так, на думку І. М'язової, міжкультурна комунікація виступає як система знань та навичок, обов'язкових для реалізації мовленнєвої діяльності з представниками інших національних та етнічних спільнот згідно усталеної соціальної практики [35, с. 109]. Ф. Бацевич ототожнює міжкультурне спілкування з приналежністю до різних лінгвокультурних угрупувань. Він визнає варіативність комунікативної компетенції та лінгвокультурну відчуженість співбесідника, які можуть призвести до культурного шоку чи неспроможності подолання комунікативних

бар'єрів, основними характеристиками вербального та невербального міжкультурного спілкування [4, с. 254]. С. Мішланова і Т. Пермякова стверджують, що міжкультурна комунікація є видом продуктивної взаємодії (вербальної, невербальної, сукупність альтернативних комунікативних процесів) індивідів з різними прикладами історично складеної та усталеної форми поведінки [40, с. 343].

Особливості перекладу на цільову мову та пов'язані з ним міжкультурні непорозуміння були предметом дослідження І. Мілєвої. Згідно її теорії, комунікативні стратегії всередині культури будуються безпосередньо на основі поведінкових норм та допустимих (бажаних) границь. На думку дослідниці, комунікативний канал є відображенням культурного досвіду, пріоритетів та цінностей конкретної культури, а відмінності ціннісної ієрархії найчастіше є причиною виникнення непорозумінь між індивідами різних культур. Разом з тим, вчена пропонує альтернативний метод подолання комунікативного колапсу шляхом теоретичного та практичного збагачення компетентності комунікантів щодо особливостей інших культур [41, с. 64].

Відповідно до запропонованих визначень ми переконуємося в тому, що протиставлення міжкультурного та інтракультурного спілкування займає центральну позицію. Успішна комунікація можлива лише за умови адекватного сприйняття та взаєморозуміння учасників, які є носіями різних мов та культур.

Попередження та ліквідацію проблем з порозумінням у процесі міжкультурного спілкування вважають однією з ключових цілей теорії міжкультурної комунікації. У Ф. Бацевича не виникає жодних сумнівів, що учасники вдаються до різних прийомів та засобів задля уникнення комунікаційних провалищ через брак культурної обізнаності чи різні уявлення про тактовність та політкоректну мову і мовлення [4, с. 261].

Згідно тверджень Л. Цурікової, термін політична коректність охоплює коригування манери поведінки, мовлення, мислення та безпосередньо мови задля досягнення етичного тону. Вчена вважає основною ціллю політкоректності мінімізацію негативних висловлювань стосовно релігійних,

расових, сексуальних, культурних, політичних уподобань та уникнення тригерів, які призводять до образ, конфліктів та непорозумінь між комунікантами. Дослідниця викладає свій погляд щодо прояву мовної політичної коректності через тенденцію вилучати з мовлення нетактовні номінації. На її думку, останні можуть зачепити почуття людини чи порушити її особисті кордони шляхом прямолінійних висловлювань щодо її статевої, расової чи соціальної приналежності, стану здоров'я, сексуальної орієнтації тощо [61, с. 98-100].

Посилаючись на міркування вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, ми можемо стверджувати, що евфемізація як феномен завуальованості дійсності задля досягнення максимального рівня взаєморозуміння відіграє значну роль у міжкультурному взаємозв'язку. Евфемізм використовується для непрямого позначення речей, згадування яких уникають через сором. Визначення евфемізму виступає як слово чи вираз, що замінює грубе, неввічливе, непристойне.

На даному етапі дослідження евфемізмів проводиться за декількома напрямками. Н. Тішина пропонує розглядати наступну класифікацію. Традиційна лінгвістика пов'язує евфемію безпосередньо із синонімією, яка одночасно стає і засобом, і результатом евфемізації. Когнітивний підхід пропонує розкрити цей процес ширше, ніж внутрішні мовні відносини (синонімія, антонімія, омонімія тощо) та розглянути евфемізацію як психічний процес вторинного іменування. Лінгвопрагматичний підхід базується на теорії мовленнєвого спілкування Г. П. Грис і Дж. Ліч [57, с. 117].

Існує також вузьке та широке розуміння евфемізмів. Л Курагіна, спираючись на досвід багатьох вчених, пропонує розглядати евфемію як процес перейменування винятково табуйованих слів, що сприймається як вузький підхід [31, с. 209]. Отже, евфемізм – це мовна одиниця, яка служить заміною небажаної, занадто різкої назви денотата.

В енциклопедичному словнику також подано широке визначення евфемізмів як нейтральних слів, що замінюють непристойні, грубі або

нетактовні, включаючи випадкові, індивідуально-контекстуальні заміни. Вчений А. Кацев стверджує, що евфемізми нерозривно пов'язані з табу, але він дотримується широкого розуміння евфемізмів і визначає їх як непрямі замінники страшного, одіозного, й ганебного [24, с. 67].

І. Гальперін вважає, що евфемізми – це заміна невідповідного (відповідно до загальноприйнятих норм) слова чи виразу на відповідні ситуації, прийнятні слова чи вирази [12, с. 173]. М. Постатнік розуміє евфемізми як результат різної стилістичної обробки. Вони замінюють табуйовані суспільством імена менш образливими, нешкідливими або принаймні менш образливими словами чи виразами [49, с. 14].

А. Кацев вважає евфемію складним багатогранним мовним явищем та розглядає три її аспекти: соціальний, ментальний та власне мовний. Під соціальним аспектом науковець розуміє моральні та релігійні норми суспільства. Ментальний аспект передбачає емоційний вплив на адресата. Лінгвістичний аспект дозволяє виділити дві ознаки евфемізмів: по-перше, наявність негативу, табу у денотаті суспільства, а по-друге, непряме ім'я, що покращує цей денотат [24, с. 74].

Існує ще одне розуміння процесу евфемізації. О. Януш визначає евфемізм як тропік (периферійне або образне ім'я), ставлячи його в один ряд із такими поняттями, як метафора, метонімія, і вважають, що різниця полягає у меті та обсязі [64, с. 143]. Однак В. Москвін спростовує це визначення: евфемізми пом'якшують і очищають мовлення, крім того, евфемізми можуть бути семантично одновимірними мовними одиницями (термінами, запозиченнями) [42, с. 39]. М. Ковшова представляє лінгвопрагматичний підхід до вивчення евфемізмів. Вона припускає, що евфемізм можна розглядати як мовленнєвий акт, що використовується в мовленнєвій комунікації для пом'якшення мови та залежно від мовної форми [27, с. 156].

Л. Климанська підтримує таку точку зору: евфемізм заснований на заниженні ступеня негативного показника або на переключенні оціночного показника з негативного на позитивний. Вона стверджує, що уникнення

негативу та створення нейтральної чи позитивної конотації – основа процесу евфемізації [26, с. 187]. Р. Вишнівський, вивчаючи проблеми істини у висловлюваннях, вважає, що евфемізація – це спосіб уникнути додаткової, непотрібної семантики. Разом з тим, учений підкреслює суперечливу природу евфемії: це свого роду обман, покликаний приховати неприємні значення [9, с. 96].

Л. Курагіна пропонує розрізнити табуїзми та необов'язкові евфемізми. Перші відображають вузький підхід до розуміння евфемії і замінюють "заборонені" слова. У давнину така мова жорстоко каралася, в сучасному світі табуїзми – це слова, які не мають нейтрального позначення. Непряме ім'я використовується для того, щоб не образити адресата, але в той же час не виключається пряме ім'я [31, с. 210].

Р. Вишнівський у своєму дослідженні посилається на думку американського лінгвіста К. Кейні, який розробив класифікацію евфемізмів на основі мотивів евфемістичної заміни. Згідно цієї гіпотези існують евфемізми забобонів, делікатності та порядності, засновані задля завуальованості непристойності, пом'якшення неприємної правди та приховування образу [9, с. 97].

А. Кацев пропонує наступну класифікацію, яка може базуватися на різних параметрах. Перша класифікація базується на методі іменування. Критерієм другої класифікації є структура. Евфемізація, на думку дослідника, може відбуватися на рівні слів, словосполучень і цілого речення. Третю ознаку автор ототожнює зі стилістичним підтекстом. Учений умовно поділяє евфемізми на нейтральні, експресивно асоціативні та оцінні або емоційні [24, с. 49]. Оскільки дослідник пов'язує евфемію насамперед із поняттям табу, слід припустити, що класифікація цих табу служить основою для групування евфемізмів, що їх замінюють.

Є. Снєгірьова наголошує, що фальсифікація фактів та створення хибних уявлень про дійсність характеризують сучасний політичний дискурс. І демократичним, і тоталітарним державам притаманне використання евфемізмів

у політичній риториці з метою завуалювати неприємні повідомлення, запевнити електорат, переконати опозиціонерів тощо. Зокрема, дослідниця аналізує незвичне використання сучасної політичної лексики. Першопричину цього вона вбачає у подвійній прихованій інтенції спікера повідомити інформацію та одночасно приховати/ викривити її. Тобто не тільки для того, щоб привернути увагу публіки, а й навпаки, задля відвертання уваги та розмиття небажаного змісту висловлювань. Вчені підсумовує, що політична риторика сьогодення докорінно відрізняється від її історично призначеної форми [52, с. 263].

Розвиток евфемізмів стрімко йде вгору. Евфемістична мова проникає буквально у всі сфери людського життя, рясно поповнюючи словниковий запас та замінюючи старі слова новими, «більш прийнятними». Науковиця акцентує увагу на тому, що останнім часом політичний дискурс поширюється за рахунок контекстуальних (ситуативних) евфемістичних одиниць, які слугують джерелом підсилення експресії мовлення. Причину цього вона вбачає у мінливому характері узуальних евфемізмів та їх здатності втрачати евфемістичний потенціал в результаті популяризації через канали масової інформації. На противагу, потенціал оказіональних евфемізмів безпосередньо залежить від конкретної мовленнєвої ситуації. Їх оказіональне вживання у невластивій номінативній функції зумовлено, перш за все, прагненням політичних кіл ввести реципієнта в оману. Вважається, що таким чином аудиторія не здатна адекватно сприймати інформацію, оскільки чіткого взаємозв'язку між номінацією та денотатом, що евфемізується, не існує [52, с. 266].

Так, наприклад, А. Міроніна у своїй праці пропонує наступні приклади: визначення *"chronic inflation" (хронічна інфляція)* замінюється виразом *"gradual increase in prices and wages" (поступове зростання цін і заробітної плати)*, замість поняття *"supply and demand" (попит і пропозиція)* – активно впроваджується *"administered prices and wages" (регульовані ціни і заробітна плата)*, замість *"depression" (різка економічна депресія) – "business cycle" (цикл ділової активності)*. Терміни *"used cars" і "second-hand cars"*, що

позначають старі, бувалі у використанні машини, все частіше замінюються виразом *"pre-owned cars"*. Відомі американські *"pawnshops" (ломбардні лавки)* тепер називаються *"loan and jewelry companies" (компанії дорогоцінностей та позики)* [39, с. 112]. Важливо вказати, що на позначення протиправних, помилкових чи неправдивих дій політиків вживаються терміни factually challenged чи inoperative, а самих політиків, які практикують обман, називають евфемістичними сполученнями economical with the truth, terminologically inexact чи less than candid [61, с. 102].

Таким чином, евфемізація є однією з ключових ознак політичного дискурсу, оскільки відіграє важливу роль у реалізації прагнення політиків до толерантного, політкоректного та етичного тону спілкування в інтеркультурному середовищі. Узагальнюючи міркування вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, позиціонуємо евфемізм як лексичну одиницю, покликану приховати справжню сутність явища за рахунок створення нейтральної чи позитивної конотації та сприяти продуктивному діалогу культур.

1.3. Функціональні особливості евфемізмів у політичному дискурсі

Політична комунікація є рушієм суспільного та культурного життя країни. О. Обвінцева у своєму дослідженні доводить, що політична евфемія виступає засобом реалізації відхилення від істини і широко застосовується у сучасному політичному дискурсі. Вона пояснює це тим, що, слугуючи потужним засобом впливу на реципієнта, евфемізм у сфері політики має особливість вуалювати дійсність і формувати суспільну думку та необхідну картину життя [45, с. 49].

Невпинний розвиток культури й мови, мінливі традиції та норми суспільства, сувора політкоректність, а також постійна потреба політичних діячів впливати на реципієнта призводять до активного вжитку евфемізмів на політичній арені. Як стверджує Х. Пайонкевич, іплементація виважених, чітко структурованих та детально продуманих конструкцій допомагає політичним

діячам підтримувати тенденцію політкоректності. Дослідниця аргументує власну точку зору тим, що евфемізація допомагає політикам уникати різких і негативних номінацій, демонструвати власне неупереджене ставлення до конкретних ситуацій, умов, громадян, тощо, та візуально розмивати контраст між приємним та огидним, прирівнюючи всі висловлювання до допустимої межі [47, с. 207]. З іншого боку, суперечливість феномену евфемії дозволяє ототожнювати його з маскуванням правди, приховуванням нечесної політичної діяльності та кардинальним перекручуванням даних. Г. Люхтенберг підкреслює, що політикам, які мають тенденцію приховувати подробиці або небажану дійсність власної професійної діяльності, імпонує вживання цілого арсеналу евфемізмів. Окрім пом'якшення небажаних концептів, евфемізми у політичному дискурсі покликані спотворювати правдиві факти на чиюсь користь [72, с. 146]. Як стверджує І. Самойлова, професія дипломата чи політика тісно повязана з неправдою. Досвідчений оратор може перетворити брехню на мистецтво [50, с. 235]. Є. Снєгірьова дотримується тієї ж думки, аргументуючи її тим, що результат вживання евфемізмів у політичному дискурсі знаходить свій прояв у спотворенні інформації, що запобігає адекватному сприйняттю та усвідомленню повідомлень пересічними реципієнтами [52, с. 263].

О. Стасюк поділяє точку зору С. Люхтенберга, виділяючи дві основні функції евфемізмів, зокрема приховування та завуалювання. Дослідник стверджує, що попри приналежність цих двох понять до одного синонімічного ряду, існує чітка межа між їх визначеннями. Таким чином, функція приховування активується, коли існує потреба замінити небажаний вираз більш нейтральною одиницею. В той час, якщо табу не замаскувати, первинний контекст спричиняє порушення загальних норм у суспільстві. Яскравим прикладом слугують наступні евфемізми: *growth* (англ. *новоутворення*), який вживається замість *trumor* (англ. *пухлина*), *to pass water – to urinate*, і т.д. Їх пріоритетна ціль – пом'якшити вираз, не чіпаючи неприємне поняття. З іншого боку, функція завуалювання підкреслює маніпулятивний ефект на реципієнта.

Такі евфемістичні одиниці покликані справити враження та викликати специфічні емоції та почуття у публіки. Кардинально змінюючи реальне значення і презентувати інформацію в новому світлі, евфемізм орієнтований на бажання та наміри оратора. Дослідник вважає вуалювання дійсності за допомогою евфемізмів витонченим та делікатним інструментом впливу [53, с. 13].

Дослідження В. Телії підтверджують, що ідеологічні евфемізми політичного спрямування зазвичай утворюються за допомогою власних мовних ресурсів шляхом переосмислення існуючих значень, фразеологізації, рідше – через запозичення. В офіційних зверненнях, промовах та документах політичні діячі наділяють словосполучення з давно відомим, усталеним семантичним навантаженням евфемістичним потенціалом задля позначення негативних явищ. В ході такого переосмислення значення слова перетворюються на евфемізми [56, с. 129].

О. ткачик та Т. Бабаєв пропонують віднести ідеологічні та військово-політичні евфемізми, а також евфемізми імпліцитних політичних діалектів до лексико-семантичного розряду евфемістичної лексики. Дослідники розглядають ідеологію як систему політичних, правових, філософських, релігійних, етичних, моральних поглядів та ідей, характерних для представників конкретної соціальної спільноти, класу тощо. Імплементація ідеологічних евфемізмів, відповідно до точки зору лінгвістів, обумовлена прагненням отримати схвалення через пропаганду, приховане нав’язування поглядів, вигідних для дійсного політичного режиму, приховання неправових дій, злочинів [58, с. 55].

Зазначається, що політичні промови містять чимало прикладів евфемізмів виключно з маніпулятивних та пропагандистських інтенцій [82, с. 127]. Цю точку зору підтримує також Ч. Морріс, вважаючи контроль та вплив основними рушіями евфемізації парламентського спілкування. [71, с. 57]. Вчений В. Москвін виступає проти уподібнення евфемізації до введення в оману, виокремлюючи різні комунікативні властивості кожного з двох понять.

Відповідно до його теорії, евфемізми вживаються виключно задля нівелювання одіозних висловів, які можуть бути причиною виникнення негативної реакції або конфлікту. Дезінформація, у свою чергу, відрізняється протилежним різко негативним значенням. Вона використовується лише для спотворення даних, обману та шахрайства. [42, с. 58].

Очевидно, що політична комунікація як різновид міжкультурної взаємодії вимагає від оратора високого рівня підготовки та багажу знань, необхідних для створення сприятливих умов для взаєморозуміння. Чимало вітчизняних та іноземних дослідників приділяли увагу питанню евфемізації політичного дискурсу, пропонуючи власні класифікації відповідно до тематики, специфіки вживання, особливостей творення, тощо.

О. Гончар розділяє усі евфемізми на чотири підгрупи за тематикою. До першої групи релігійних евфемізмів належать ті, що стосуються віри в надприродне й безпосередньо торкаються питання віросповідання та духовних переживань особистості. Соціально-моральні евфемізми зазвичай приховують дилеми суспільства й використовуються згідно морального кодексу. Під суспільно-естетичними евфемізмами науковці розуміють концепти, пов’язані з фізичним та фізіологічним станом організму, використання яких умотивоване бажанням оратора дотримуватись правил ввічливості й тактовності. Четверта підгрупа характерна для політичної комунікації, зокрема включає військові терміни [14, с. 38].

В. Турчин і М. Турчин пропонують наступну класифікацію евфемістичних одиниць політичного дискурсу:

- суспільнополітичні – номінації, характерні для економічної та соціальної сфер життя. Науковці наполягають на їх авторитарності та політкоректності. Стверджується, що за допомогою підгрупи суспільно-політичних евфемізмів оратор здатний утаїти протиправну діяльність і завуалювати справжній смисл висловлювання [60, с. 192];
- дипломатичні – знаходять свій прояв у політичних промовах та офіційних зверненнях дипломатів. Вони відіграють важливу роль в організації

політичної комунікації, дозволяючи приховувати факти і недоговорювати про недоречності політичного устрою країни [60, с. 195];

- юридичні – першочергово стосуються юриспруденції та ділового спілкування. Окрім того, за визначенням дослідників, юридичні евфемізми часто використовуються у мові ЗМІ задля висвітлення інформації в правильному світлі та впливу на аудиторію [60, с. 194];
- військові – застосовуються у військовій справі. Вживання таких евфемізмів вмотивоване бажанням оратора згладити жорстоку правду про військово-політичний устрій країни, зовнішні конфлікти, напружені ситуації в межах держави [60, с. 198].

Вивчаючи евфемію парламентського спілкування, О. Стасюк розмежовує п’ять функціональних особливостей евфемістичної лексики: маніпулювання, демобілізація, профілювання, дотримання ввічливості, досягнення політкоректності. Імплементація нейтрального або позитивного асоціатату на заміну негативних явищ лежить в основі функцій маніпулювання. Таким чином, спікер здійснює вплив на спосіб мислення, погляди, ідеї, поведінку адресата. Як стверджує дослідник, функція демобілізації полягає у встановленні бар’єру між реципієнтом та небажаними явищами. Такі евфемізми покликані заспокоїти, створити комфортні умови для прослуховування й відсторонити учасника комунікації від негативного відтінку реальності.

Сутність профілювальної функції евфемізмів у підтримці репутації оратора. Вдаючись до вживання евфемістичних номінацій наділених цією функцією, спікер намагається приховати неправомірність власних дій чи їх часто негативні наслідки. О. Стасюк вважає, що дотримання ввічливості це один із обов’язкових критеріїв політкоректного спілкування. Евфемізми, які виконують цю функцію, допомагають мовцю враховувати комунікативні вимоги та загальноприйняті норми у конкретному середовищі [53, с. 7].

Евфемістичний потенціал деяких номінацій справді носить мінливий характер. Однак, не варто ототожнювати всі евфемізми з обманом та маскуванням. Чимало формулювань мають прозору природу і функціонують в

реченні задля досягнення високого рівня взаєморозуміння та уникнення конфліктів інтересів і культур. Вони націлені на політкоректну, тактовну комунікацію. За Х. Пайонкевич, вони не провокують очевидні розбіжності поглядів спікера та реципієнта, гарантуючи створення позитивного образу дійсності [47, с. 137].

В. Великорода пропонує розділити евфемізми політичного спрямування на три групи відповідно до сфер вживання та прагматичних ознак: військово-політичні, дипломатичні та ідеологічні. Згідно її теорії, для військово-політичних евфемізмів, які є предметом нашого дослідження, характерні такі ознаки: умотивованість; лозунговість; діалектичність евфемістичного перетворення; здатність утворювати опозицію «свої – чужі»; і здатність виступати засобом реалізації стратегії відхилення від істини [7, с. 144].

Політичні евфемізми безперервно поповнюються неологічними одиницями, що спричиняється виникненням нових політичних номінацій з негативною конотацією та втратою політичними евфемізмами їх евфемістичних рис унаслідок популяризації через ЗМІ.

В. Великорода пропонує класифікацію функцій політичних евфемізмів, що базується на основі аналізу прагматичних особливостей. Зокрема, дослідниця акцентує увагу на вуалітивній, кооперуючій, превентивній, риторичній, елевативній, конспіративній та дистортивній функціях [8, с. 135]. Важливо розтлумачити сутність кожної функції для правильного сприйняття інформації та доцільного використання класифікації для подальшого дослідження.

Вуалітивна функція евфемізму спрямована на пом’якшення та завуальованість лексичної одиниці, яка є небажаною в певному контексті. Вона відповідає за можливість приховання негативних суспільних явищ від реципієнта та демонстрацію певних подій у потрібному світлі.

Кооперуюча функція евфемізму безпосередньо пов’язана з дипломатією. Вона зумовлена бажанням спікера до мовної співпраці, безконфліктної комунікації з реципієнтом. Більшість евфемізмів наділені цією функцією.

Превентивна функція знаходить свій вияв у лексиці, що слугує евфемістичною заміною для табу релігії, смерті, захворювань, тощо.

Риторична функція – функція маніпулювання. Вона зумовлена прагненням адресанта вплинути на адресата вербальним шляхом.

Елевативна функція має на меті прикрашення реальності шляхом перебільшення. Результатом вживання евфемізмів, наділених цією функцією, є гумористично-іронічний характер висловлювання. Такі евфемізми часто вживаються з метою заволодіти увагою аудиторії, розвеселити її, тощо.

Конспіративна функція зумовлена прагненням мовця приховати інформацію від слухача, шляхом використання номінацій, які будуть для нього невідомими й незрозумілими.

Дистортивна функція спрямована на спотворення інформації з метою надання різко негативному явищу позитивної конотації [8, с. 137].

Нам імпонує точка зору В. Дем'янкова, який стверджує, що явище політичної евфемізації є результатом впливу декількох чинників. Першим фактором вважається високий рівень соціальної культури та поведінкові моделі. Менталітет суспільства та ідеологію вчена розглядає як додатковий привід імплеентації евфемізмів у політичному дискурсі. Третім чинником виступає особливе ставлення спікера до аудиторії, що розглядається як комерційний інтерес до людини як до потенційного клієнта [16, с. 39].

Посилаючись на класифікацію Л. Шапіної, О. Завадська пропонує розділяти евфемізми на групи відповідно до специфіки вживання: перша – дискримінація та позначення страшних явищ, друга – політичний режим та роль держави у житті суспільства, третя – вік та зовнішність людей, четверта – дипломатія, п'ята – соціально-побутова сфера та реклама [19, с. 121].

А. Кацев класифікує евфемізми наступним чином: стерта – номінації, що втратили евфемістичну функцію в ході еволюції мови, але досі традиційно вживаються; справжня – лексеми, які наділені евфемістичним потенціалом та функціонують на етапі розвитку мовлення; справжня стилістично забарвлена – активні евфемізми, що репрезентуються через гумор або іронію [24, с. 44].

Б. Уорен акцентує увагу на структурній різноманітності евфемізмів та пропонує поділяти їх на наступні види:

1) евфемізми-слова: іменники (underachiever – неуспішна людина, entanglement – скрутне становище); прикметники (liberal – нетерпимий, special– з особливими потребами); дієслова (to whitewash – зам'яти незручну ситуацію, to pass away–померти); прислівники (friendly – без особливого компромісу);

2) евфемізми-словосполучення: вільні (gradual increase in prices and wages – інфляція, confidential source – інформатор); фразеологічні звороти (three sheets to the wind– пияка; to send somebody to glory – вбити когось);

3) евфемізми-речення [87, с. 144].

На відміну від зазначених вище дослідників, К. Попова не вирізняється категоричністю. За її словами, політичні евфемізми як окрема підгрупа не існують через багатогранний та всеохоплюючий характер політичного дискурсу. Останній нерідко переплітає релігію, економіку, культуру, освіту, та інші суперечливі теми, тим самим унеможливлюючи відмежування типової лексики. Разом з тим, дослідниця підкреслює характерні особливості для евфемізмів, що використовуються у політичній комунікації. По-перше, вони не мають єдиної сфери вживання, адже активно використовуються у медицині, юриспруденції, дипломатії, військовій справі, духовно-релігійному спрямуванні, інших сферах суспільного життя. По-друге, вони залежать від контексту. Ситуації та умови, в яких перебувають учасники комунікації, впливають на розвиток евфемістичного потенціалу лексики. Іноді зміна контексту спричиняє виникнення евфемістичного або нейтрального значення денотату. По-третє, часто для них є притаманним маніпулятивний ефект. Через свою природну латентність, пом'якшувальні концепти не набувають статусу евфемізму у процесі комунікації. Наділяючи явища нейтральним або позитивним відтінком, евфемізми приховують реальність та подають інформацію «в правильному світлі» [48, с. 221].

І. Самойлова та О. Подвойська пропонують розглядати сукупність евфемістичної лексики в політичному дискурсі евфемістичним жаргоном та

ототожнювати її з розповсюдженим у західному мовознавстві поняттям «імпліцитно-натяковий діалект» [50, с. 236].

Загальновідомо, що американський уряд характеризується декількома імпліцитно-натяковими діалектами: officialese, official jargon, bureaucratese, Federal prose, State та gobble-dygook. Міністерство Оборони США у професійній діяльності офіційно використовує діалект Pentagonese, відомий під абревіатурою DOD. Whitehallese та Obscuranto – офіційні діалекти Великобританії. На прикладі bureaucratese Дослідники пропонують розглядати дві базові прагматичні функції імпліцитно-натякового діалекту. Перша полягає у високій інтенціональності на виключення з групи осіб, що до неї не належать. Сутність другої у прагненні підвищити статус та авторитет оратора через вживання запозичених слів та синонімів, які, у свою чергу, спотворюють істинні дані, надаючи нагального характеру або нівелюючи важливі дані. [5, с. 234].

Х. Роусон висуває цілу низку імпліцитно вмотивованих евфемізмів англомовного політичного дискурсу: номінація depression як еквівалент терміну «криза» вважається табуйованою, на позначення якої частіше використовують deflation та disinflation; щоб описати безробітництво як результат економічної кризи, політики говорять under utilization; непорозуміння між політичними партіями та опозиціонерами прийнято описувати як exchange of views; нелегальне присвоєння грошей подається як expropriation; термін хабарництво приховується під contribution чи commission; вбивство політичного діяча номінується одиницею executive action [80, с. 147].

Таким чином, постійна еволюція мови, мовлення, культури та прагнення досягти політкоректного спілкування висувають завдання імплементувати евфемізми у політичні тексти. Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що мотиваційне підґрунтя застосування політичних евфемізмів включає намір переконати спільноту у доцільності політичної ситуації країни, пом’якшити небажані та грубі повідомлення, переконати електорат чи опозиціонерів, утаїти політичні прогалини та протиправних дій та ввести в оману слухача, отримати

схвалення через пропаганду та нав’язування поглядів, вигідних пануючим політичним лідерам.

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕВФЕМІЗМІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Труднощі перекладу евфемізмів у політичному дискурсі

Смислова невизначеність, театральність, різноманіття прийомів і тактик для привернення уваги та впливу на спосіб мислення реципієнта відрізняють політичний дискурс від інших дискурсів та сприяють утворенню та вжитку пом'якшувальних одиниць. Таке середовище сприяє реалізації евфемістичного потенціалу номінацій на позначення негативних понять та створює позитивний образ.

Як пояснює Л. Нагорна, наразі тенденція до евфемізації має універсальний характер: розвиток будь-якої мови безпосередньо пов'язаний з динамікою ціннісних орієнтацій, що зумовлює варіативність прояву евфемії як мовного явища [43, с. 163]. Саме тому переклад евфемістичних одиниць часто викликає труднощі.

М. Постатнік наголошує на полісемантичній природі процесу перекладу та його невіддільності від розуміння та передачі змісту. Переклад може передбачати процес передачі значення слова, групи слів, речення або тексту з однієї мови на іншу, а також безпосередньо результат передачі [49, с. 14]. Не можна забувати, що переклад здійснюється не лише з мови на мову, а й з культури на культуру.

О. Ткачик стверджує, що перекладач відповідальний не тільки за коректне відтворення лексичних одиниць та збереження евфемістичного потенціалу, а ще й за усвідомлення особливостей використання евфемізмів у різних мовах і культурах. Сучасне перекладознавство гостро ставить питання адекватності та еквівалентності інтерпретованого тексту. Вчена формулює пріоритетну ціль перекладача – пошук оптимального способу відображення повного сенсу оригінального виразу. На цьому етапі, О. Ткачик називає

наступні труднощі перекладу евфемізмів цільовою мовою: складність підбору еквівалентів з точки зору стилю мови, сфери вживання, смислової точності; наявність різних образів у мовах і культурах; необхідність збереження національно-культурних властивостей; різне ставлення представників культур до об'єкту евфемізації [56, с. 57].

Поняття еквівалентності є одним із найголовніших у теорії перекладознавства. Згідно з визначенням І. Лощенової, суть еквівалентності полягає у збереженні балансу між комунікативними функціями текстів в обох культурах у процесі перекладу. Вчені вважають, що змістовність, функціональність, а також стилістичне й семантичне забарвлення тексту оригіналу і тексту перекладу мають збігатися, або принаймні зберігати відносну рівноцінність [33, с. 103].

А. Алєксєєв пропонує 5 рівнів еквівалентності перекладу. Перший вид – це денотативна еквівалентність, коли оригінальний денотат має власний відповідник у цільовій мові. Другий рівень еквівалентності – конотативний – досягається завдяки пробудженню схожих асоціацій в обох сторін комунікації: і адресата, і адресанта. На третьому місці стоїть дотримання стандартів стилю мовлення чи письма. Прагматичний рівень еквівалентності відповідає за орієнтацію на реципієнта і займає четверте місце, згідно теорії дослідника. Не менш важливим фактором він вважає збереження індивідуальних особливостей тексту оригіналу та відтворення формально-естетичних вимог під час перекладу. Дотримання вимог та проходження усіх рівнів допомагає створити адекватний переклад [1, с. 128].

О. Сінькевич запевняє, що культурна своєрідність відображається у засобах досягнення політичної коректності. Вона доводить свою точку зору тим, що часто політкоректні лексичні одиниці є мовними реаліями, у зв'язку з чим вони не мають еквівалентів у цільовій мові. Часто в мовленні вони виступають в ролі неологізмів, тому перекладач змушений вдаватися до використання власних неологізмів або різноманітних лексичних, граматичних

або стилістичних прийомів для збереження денотативного і конотативного значення оригінальних номінацій [51, с. 10].

Загальновідомо, що сучасне перекладознавство акцентує увагу на конотативному аспекті перекладу, виводячи конотативну еквівалентність на найвищий щабель серед засобів досягнення еквівалентності. Саме тому евфемістична лексика, в першу чергу, вимагає від перекладача кропіткої праці над конотативним значенням номінацій у першоджерелі й якісного відтворення емоційно-експресивного забарвлення за допомогою інструментів цільової мови.

Дослідниця І. Мілєва критично ставиться до процесу передачі евфемістичного потенціалу цільовою мовою. Свою точку зору вона аргументує тим, що евфемізми, які використовуються для передачі конотативного забарвлення лексики, часто не піддаються адекватній інтерпретації. Ігнорування ж евфемістичності оригінальних тверджень призведе до неправильного сприйняття інформації [41, с. 66]. Виявити ймовірні причини та наслідки некомпетентного перекладу евфемізмів позначає спробу забезпечення високого рівня еквівалентності тексту на початковому етапі.

Результат перекладу евфемізмів безпосередньо пов'язаний з рівнем компетенції перекладача. У праці К. Лут викладений погляд на цю проблему. Зокрема, дослідниця вважає, що знання мови перекладу, походження, культурна обізнаність, суб’єктивні уподобання та розуміння оригіналу впливають на адекватність інтерпретації. Очевидні та приховані розбіжності між культурою та традиціями народів, а відтак і різне сприйняття явищ і процесів, ускладнюють пошук еквівалентних одиниць. Вчена підкреслює, що процес перекладу евфемістичної лексики не виключає ситуації, коли прямого відповідника, який має прагматичний та стилістичний потенціал рівний оригінальній номінації, у мові перекладу не існує. Окрім того, одним з труднощів є трактування евфемізму в першоджерелі [34, с. 145].

Останнім часом евфемістичний словник характеризується варіативністю та нестабільністю, що ускладнює первинний процес роботи з евфемізмами. Дослідники відзначають тенденцію «зараження» евфемізму через тісний зв'язок

з табу, на позначення яких вони використовуються. Сильні негативні асоціації сприяють нівелюванню евфемістичної функції та переходу номінації до групи вульгаризмів і табу.

У зв'язку з тенденцією евфемізмів змінюватись з часом, психолог Гарвардського університету Стівен Пінкер вивів специфічний термін «euphemism treadmill» («бігова доріжка евфемізму»). С. Пінкер пропонує розглядати його як здатність слова приймати принизливу форму через посилання на негативні та образливі явища, через що виникає потреба у заміні його на більш пристойне, ввічливе та прийнятне. Відповідно до тверджень науковця, подібна еволюція евфемістичного словника неминуча, а відтак, нові номінації з евфемістичним потенціалом будуть замінювати емоційно навантажені та неприємні концепти до тих пір, поки самі не стануть такими через негативні асоціації. Це відбувається тому, що на підсвідомому рівні, реципієнт переносить значення заміненого табу на евфемізм. Когнітивне виробництво «концепція – слово» відображається тільки на звучанні остаточного терміну, аж ніяк на значенні. Саме тому сучасний словник евфемістичної лексики потребує постійного поповнення та оновлення, зокрема за рахунок неологізмів, жаргонізмів, сленгу.

Під час перекладу евфемістичної лексики часто виникають труднощі, пов'язані з необхідністю передавати не лише денотативне значення, але й підтримувати основну функцію завуальованості, що не завжди можливо через різницю в лексичному складі мови оригіналу та мови перекладу, а також культурні відмінності. Однак це не означає, що переклад в принципі неможливий: перекладач приймає рішення щодо кожного конкретного використання евфемізму залежно від мети перекладу та культури мови, що перекладається. Перекладач часто вдається до використання перекладацьких трансформацій.

На думку В. Комісарова, процес перекладу реалізується шляхом застосування перекладацьких трансформацій у разі, якщо текст мови оригіналу містить нестандартні мовні одиниці, зокрема, власні імена, які є характерними

лише для мови оригіналу і відсутні у мові перекладу, професіоналізми, реалії та вирази, що відсутні у мові перекладу або мають іншу структурно-функціональну упорядкованість у мові перекладу [28, с. 65].

Використання евфемізмів у різних мовах та культурах відрізняється. У наш час знання про особливості вживання евфемізмів у мовах є доцільним для перекладача та вкрай необхідним для процесу перекладу. Л. Курагіна пояснює це тим, що обізнаність у сфері евфемістичної лексики сприяє уникненню непорозумінь між адресантом та реципієнтом, адже таке кодування дозволяє мовцю висловити власні прагматичні настанови, не завдавши очевидної шкоди слухачам [31, с. 209]. Перекладач повинен розуміти підтекст та правильно його інтерпретувати. Так, наприклад, нейтральне висловлення *"with the greatest respect",* яке не посилає жодних очевидних сигналів, насправді має полярне значення – *«ставитися зневажливо».*

К. Попова стверджує, що існує багато факторів, що впливають на збереження евфемістичного компонента під час перекладу, серед них контекст, наявність або відсутність відповідної мовної одиниці у словниковому складі мови перекладу, а також подібність емоційно-експресивного забарвлення слів оригіналу та можливі еквіваленти. На думку дослідниці, переклад евфемістичної лексики спрямований на вибір найбільш точного еквівалента, який би описував подібну ситуацію і в той же час не відрізнявся стилістичним забарвленням. На першому етапі значення розшифровується шляхом посилання на двомовний словник. Спочатку відбувається пошук нейтрального (денотативного) значення, тобто нейтрального синоніма, що відображає лише основні властивості об'єкта. Після цього визначається образна основа поняття або його метафоричне значення. Нарешті, визначається, яке місце займає оригінальна одиниця серед стилістичних синонімів. На цьому етапі формується повна картина початкового евфемізму. На другому етапі, на етапі реконструкції, еквівалентне позначення підбирається в мові перекладу. Еквівалент вибирається при декодуванні зворотної послідовності. Перш за все, слід звернути увагу на знайдений нейтральний синонім одиниці перетворення

та встановити її денотативний еквівалент. Після цього необхідно вибрати стилістичну парадигму синонімів цільовою мовою, виключаючи серію синонімів, що стосуються іншого стилю [48, с. 218].

Складність перекладу евфемістичної лексики цільовою мовою також може обумовлюватись різним рівнем толерантності суспільства. Дослідники О. Ткачик та Т. Бабаєв аргументують цю точку зору на прикладі української та англійської мов. Вони стверджують, що історично склалась ситуація, коли в англомовному суспільстві більше уваги приділяється проблемі толерантності, тоді як в українській мові аспект толерантності не розглядається так інтенсивно. На їхню думку, більшість евфемізмів англомовного дискурсу, які виступають на позначення толерантності та, очевидно, не мають відповідників у цільовій мові, буде опущено у результаті перекладу на українську мову. Окрім цього, вчені допускають можливість використання перекладацьких трансформацій у разі відсутності лексичних засобів для точного відтворення оригінальних одиниць [58, с. 55].

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що перекладач може зіткнутися з багатьма труднощами, які унеможливлюють вірне сприйняття та інтерпретацію евфемізмів цільовою мовою. До них належать рівень компетентності перекладача (національно-культурна обізнаність, об’єктивність мислення та упередження як представника іншої культури, знання обох мов та здатність застосовувати перекладацькі трансформації у разі відсутності еквівалентних одиниць у цільовій мові), варіативність та нестабільність евфемістичного словника, рівень розвитку суспільства.

2.2. Засоби передачі стилістичного та прагматичного потенціалу евфемізмів у процесі перекладу

У попередньому підрозділі нами було підкреслено, що евфемізм у політичному дискурсі може становити проблему у процесі перекладу цільовою мовою. Проаналізуємо різні точки зору та підходи українських та зарубіжних

науковців до шляхів передачі стилістичного забарвлення та прагматичних особливостей евфемізмів засобами цільової мови.

Першочергово слід відзначити, що аналіз наукових джерел дозволив нам наголошувати на суб'єктивності, евалюативності та інтенціональності висловлювань у рамках політичного дискурсу, що сприяє створенню глибокого комунікативного ефекту на одержувача. Це, у свою чергу, свідчить про прагматичний потенціал тексту політичного дискурсу, який виражається певними мовними засобами. Необхідно зазначити, що розбіжності у культурно-історичному досвіді обох сторін комунікації можуть заважати відтворенню прагматичного аспекту. Привертає увагу той факт, що стилістичні особливості висловлювань належать також до прагматичного рівня, оскільки вибір вербальних засобів залежить безпосередньо від характеру комунікативної ситуації. Розглянемо більш детально питання стилістичного значення тексту.

В. Виноградов розглядає стиль як функціонально обумовлену та внутрішньо об'єднану сукупність прийомів відбору, вжитку та поєднання засобів вербального спілкування в рамках певної мови, що співвідноситься з іншими такими ж засобами вираження, використання яких вмотивоване іншими функціями та цілями. Поділяючи цей погляд, В. Алімов висуває припущення, що, попри ідентичність стилістичних прийомів, які використовуються у різних мовах, їх вживання обумовлено національною специфікою мови, тому адекватний переклад неможливий без врахування стилістичного аспекту оригіналу. Вчений наголошує на важливості передачі стилістичного значення: відтворити елемент засобами цільової мови зі збереженням ефекту на слухача, тобто досягти аналогічної реакції. Нам імпонує точка зору В. Алімова, який підкреслює, що при порівнянні стилістичних прийомів у процесі перекладу виокремлюються повні відповідності, часткові та відсутність відповідності між мовою оригіналу та цільовою мовою [2, с. 95].

Згідно з баченням Є. Гарусової, існує три підходи до перекладу евфемізмів. Перший випадок включає ситуації, коли евфемізм у мові оригіналу передається за допомогою еквівалентної одиниці у цільовій мові. Другий підхід

базується на принципі нівелювання евфемістичного потенціалу. Таким чином, евфемізм у мові оригіналу передається за допомогою лексики з прямим позначенням у цільовій мові. Третій підхід передбачає, що нейтральна лексика у мові оригіналу передається за допомогою евфемістичної [13, с. 75].

Прийом перекладу можна визначити як операцію, спрямовану на вирішення проблеми та припущення типографічної подібності, яку виконує перекладач. Відмінності в системах двох мов та правила використання мовних одиниць постійно створюють визначення проблеми в процесі перекладу, що змушує перекладача використовувати перекладацькі перетворення. Зокрема, перекладацькі трансформації використовуються у разі необхідності перекладу безеквівалентних одиниць.

Вартим уваги є підхід вітчизняного науковця С. Максімова до класифікації перекладацьких трансформацій, які, зокрема, він пропонує застосовувати для інтерпретації евфемістичної лексики. Згідно його міркувань, необхідно виокремлювати формальні лексичні, лексико-семантичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації.

До формальних лексичних трансформацій вчений відносить наступні: транскрибування – пофонемне відтворення графем засобами цільової мови; транслітерація – передача літер оригіналу; традиційне відтворення, фонетичне та графічне; калькування.

Лексико-семантичні трансформації включають такі: генералізація – заміна слів з вузьким значенням більш широкими поняттями; конкретизація – заміна виразів з широким значенням вужчими поняттями; модуляція – переклад лексем у результаті логічного розвитку значення; диференціація – заміна оригінальної номінації через брак прямого відповідника.

До граматичних трансформацій, відповідно до гіпотези С. Максімова, входять такі: транспозиція – зміна порядку слів у реченні; нульова трансформація – послідовне відтворення оригінального тексту; граматична заміна – заміна частини мови; опущення – відсутність деяких оригінальних

лексем у тексті перекладу; доповнення – додавання слів чи виразів у процесі перекладу.

Лексико-граматичними трансформаціями вчений називає наступні: цілісне перетворення – повна реорганізація оригінального тексту; компенсація – заповнення втрат у перекладі за допомогою неспоріднених понять; антонімічний переклад – відтворення одиниці мови оригіналу лексемою з протилежним значенням [37, с. 39].

Розгляньмо детальну класифікацію перекладацьких трансформацій за В. Комісаровим. Згідно його теорії існує чотири типи трансформацій, кожна з яких налічує декілька методів безеквівалентного перекладу. До першого типу вчений відносить лексичні трансформації (транслітерація, транскрибування, калькування, деякі лексико-семантичні заміни). Другий тип перекладацьких трансформацій – граматичний – налічує дослівний переклад, граматична заміна, членування та обєднання речень. Науковець виділяє також комплексні (описовий, антонімічний та компенсаційний переклад) та синтаксичні (еліпс, компресія, декомпресія, злиття і членування речень) трансформації [28, с. 19].

І. Корунець, розмірковуючи про переклад евфемізмів, виділяють наступні способи: конкретизація, генералізація, описовий, калькування і підбір еквіваленту [29, с. 235].

Метод конкретизації передбачає заміну слова чи словосполучення з широким значенням на слово чи словосполучення з вузьким значенням. Поширеність методу конкретизації пояснюється великою кількістю слів англійською мовою з широкою семантикою, які не мають прямої відповідності українською мовою. В. Великорода запевняє, що лексиці української мови притаманна більша конкретність порівняно з англійською мовою. Таким чином, евфемізми, які містять у своїй структурі такі компоненти, як *“affair”, “matter”, “effort”, “mission”*, зазвичай перекладаються на українську мову за допомогою конкретизації. Яскравими прикладами застосування методу конкретизації під час перекладу евфемізмів політичного характеру є наступні слова: *“challenge”*

– «криза», "illegal substances" – «наркотичні речовини», "to lose someone" – «втратити когось (у результаті загибелі» [8, с. 140].

Протилежним до методу конкретизації є генералізація. Ця трансформація відбувається, коли лексична одиниця з вужчим спектром значень замінюється на лексичну одиницю з ширшим значенням.

Для максимально повної передачі прагматичного потенціалу оригіналу застосовується метод пошуку еквівалентів. Еквівалентний переклад полягає у пошуку приблизної відповідності в мові перекладу для лексичної одиниці іноземної мови, яка не має точних збігів у цільовій мові. В. Комісаров визначає еквівалентність як «смислову спільність прирівнюваних один до одного одиниць мови й мовлення» [28, с. 75]. Наприклад, *"low-income people" – «малозабезпечені», "newcomer" – «приїжджий», "budget-friendly" – «бюджетний», "underhoused" – «безхатній», "single parent household" – «неповна сім'я», "displace" – «змістити (з посади)».*

Глобалізація та високий рівень розвитку мов сприяє швидкому росту словникового запасу. Як результат, у процесі перекладу евфемізмів політичного спрямування на цільову мову часто використовується калькування, зокрема, *"nuclear crisis" – «ядерна криза», "environmental activist" – «еко-активіст», "person of region" – «людина з регіону», "sensitive question" – «сенситивні питання», "kangaroo court" – «суд кенгуру»* (нелегальний розгляд справи), *"golden hallo" – «золоте привітання»* (сума грошей, яка пропонується працівникові у разі переходу до іншої компанії).

Згідно з міркуваннями О. Ткачик, описовий метод є типовим для перекладу назв різних видів дискримінації, а описовий переклад необхідний для того, щоб значення політично коректного висловлення було зрозумілим цільовому реципієнту [58, с. 55]. Ось кілька прикладів: *"lookism" – «створення стандартів краси і обмеження прав тих, хто цим стандартам не відповідає», "shapeism" – «дискримінація через розміри тіла», "eurocentrism" – «утиск осіб, чиї предки не були вихідцями з Європи».*

Загальноприйнято застосовувати описовий метод під час перекладу евфемізмів, які складаються з таких компонентів, як *“challenged”* та *“impaired”*. Ці лексеми виступають складовими досить великої кількості евфемістичних виразів, і тому в кожному з виразів перекладаються по-різному, зокрема *“challenged” – «з обмеженими можливостями», «володіє іншими можливостями», «недостатньо розвинений», «відчуває труднощі», «долає труднощі через ...»; “hearing-impaired” – «з порушеннями слуху», «з обмеженнями слуху», «зі слабким слухом»; “attractively impaired” – «з ослабленою привабливістю»; “speech impaired” – «позбавлений мови»* [80, с. 245].

Передача оригінального тексту засобами цільової мови з урахуванням стилістичних та експресивних ознак вважається пріоритетним завданням будь-якого перекладача. У випадках, коли точний еквівалент відсутній або у процесі перекладу одиниця набуває не тільки іншої форми, а ще й значення, доцільним є використання лексичних трансформацій.

Прийоми логічного мислення прийнято називати лексичними перетвореннями. За словами Р. Зорівчак, суть трансформації полягає в тому, щоб замінити лексичну одиницю перекладу словом або фразою, що реалізує сему цієї одиниці початкової мови [22, с. 149].

Праці О. Застровського зосередженні на вивченні лексичних перекладацьких трансформацій. Вчений започатковує класифікацію на основі чотирьох рівнів: компонентного, прагматичного, референційного та стилістичного. До першого компонентного рівня семантичної валентності входять заміни у процесі перекладу. На другому рівні, прагматичному, науковець висуває компенсацію, заміну стилістичних засобів, заміну алюзій на аналогічні, пояснювальний переклад. Конкретизацію, генералізацію та заміну реалій вчений відносить до референційного рівня. Окремо він розглядає компресію та розширення в рамках стилістичного рівня [21, с. 275].

Антонімічний переклад відомий широко поширеною складною лексико-граматичною заміною, суть якої полягає у перетворенні стверджувальної

конструкції в негативну або, навпаки, негативну в стверджувальну, що супроводжується заміною одного зі слів у мові перекладу. С. Максімов вневнений, що антонімічний переклад повністю заснований на формально-логічній категорії суперечності [36, с. 95].

Прийом семантичного розвитку характеризується заміною лексики в контекстному перекладі. Метод семантичного розвитку базується на формально-логічній категорії перетинів.

Компенсація – це заміна елемента мови-оригіналу елементом іншого порядку відповідно до загальної ідейно-художньої сутності оригіналу та особливостей української мови [36, с. 95].

А. Алєксєєв дотрмується думки, що усі лексичні перетворення базуються на формально-логічних взаємозв'язках між поняттями. Він характеризує лексико-семантичні перетворення однією з базових професійних навичок перекладача, де робота зі словниками відіграє важливу роль. Це допомагає у важких ситуаціях. Згідно його точки зору, існують такі лексико-семантичні перетворення: звуження; розширення; емпатія (нейтралізація); опис; коментар до перекладу.

Звуження використовується в початковій одиниці, яка має високий ступінь невизначеності інформації. Розширення початкового значення допускається у випадках, коли слово, що перекладається, характеризується більшим ступенем інформаційної невизначеності, яка достатньо організована в цьому контексті.

Емпатизація або нейтралізація початкового значення в основному визначається соціолінгвістичними факторами, такими як відмінності в традиціях емоційно-оцінної інформації та відбору, необхідні культурі перекладу, і навпаки, приглушення слова в цьому контексті.

Однак різна культурно-історична та лінгвістична специфіка англійської та української мов обумовлює розбіжності у культурних, соціальних та політичних поглядах. Опис початкового значення одиниці використовується за відсутності регулярної відповідності словникового запасу або якщо семантичні

функції відповідних одиниць не збігаються з мовою оригіналу та мовою перекладу. Перекладач у процесі інтерпретації оригінального тексту може вдаватися до описового перекладу евфемізмів, якщо у цільовій мові на даному етапі відсутній відповідник. Наприклад, *"do a flit" – «покинути орендоване приміщення, не заплативши», "dutch reckoning" – «збільшення рахунку за послугу у разі сперечання з боку клієнта».*

Коментар перекладача слід розглядати як додатковий прийом, що супроводжує слова, перекладені будь-якою лексико-семантичною трансформацією [1, с. 128].

Термін граматична трансформація як переклад англійського речення в процесі перекладу слід розуміти умовно. І. Лощенова запевняє, що англійське речення залишається незмінним, і в розумі перекладача існує певна операція з перетворення англійської конструкції, в якій англійські слова вже замінені на українські. Насправді відбувається трансформація буквального перекладу [33, с. 102].

На думку Л. Бархударова, існують чотири основні граматичні перетворення: перестановка; заміна; додавання; опущення.

Перестановка як форма перекладацького перетворення – це зміна розташування (порядку дотримання) лінгвістичних елементів у тексті перекладу порівняно з початковим текстом. Елементами, які можна переставити, є слова, словосполучення, частини складного речення (речення) та незалежні речення в тексті.

Заміна – найпоширеніший і різноманітний тип перекладацької трансформації. Заміни можуть бути здійснені на різних рівнях в процесі перекладу.

Л. Бархударов розглядає заміну з лексичного та граматичного аспектів. Згідно його точки зору, у процесі перекладу може змінюватися словоформа, частина мови, частина мови, порядок слів [3, с. 135].

Додавання – це граматична трансформація, яка передбачає збільшення об'єму тексту у результаті перекладу за рахунок детального опису чи надання

допоміжної інформації. Варто звернути увагу, що евфемістична лексика часто вимагає розгорнутих коментарів під час процесу перекладу. Наприклад, *"conflict" – «збройний конфлікт», "deprived" – «позбавлений благ», "golden ager" – «особа золотого віку», "person of color" – «особа іншого кольору шкіри», "average person" – «середньостатистична людина», "children at risk" – «діти зони ризику», "plumberstaff" – «штат, що запобігає витоку секретної інформації»*. Евфемістичне значення останнього прикладу, зокрема, суттєво відрізняється від прямого значення слова *"plumber"*, що українською мовою звучить як *«сантехнік».* Це висловлювання з'явилось на теренах США у 70-х роках минулого століття внаслідок Уотергейського скандалу [61, с. 98].

Метод додавання передбачає використання додаткових слів, які не відповідають оригіналу, в той час як метод опущення є полярним відносно нього. Граматична трансформація опущення передбачає вилучення з тексту оригіналу елементів, які є необов'язковими, неприйнятними, надмірними, у процесі перекладу задля досягнення його адекватності.

На думку А. Кацева, найефективнішими методами перекладу політичних евфемізмів є додавання та конкретизація [23, с. 48].

Таким чином, аналіз наукових праць підтверджує, що задля досягнення адекватності та еквівалентності перекладу та збереження стилістичного забарвлення та прагматичного відтінку евфемізмів засобами цільової мови перекладач може використовувати прямий відповідник, вдаватися до стилістичних перетворень та перекладацьких трансформацій, або відмовитися від евфемістичного потенціалу лексики у процесі перекладу.

РОЗДІЛ 3
ВІДТВОРЕННЯ ЕВФЕМІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЕКСИКИ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ ЦІЛЬОВОЮ МОВОЮ

З огляду на актуальну позицію України на світовій політичній арені, доречним вважається вживання евфемізмів на позначення табуйованих номінацій та грубих деталей. Кризовий стан англомовного та україномовного політичного дискурсу в умовах російсько-української війни аналізується в аспекті невизначеності номінацій: збройний конфлікт, його сутність та значення, роль сторін та союзників та важливості підтримки політкоректного тону. Саме тому, ми позиціонуємо проблему відтворення стилістичного та прагматичного потенціалу евфемізмів політичного дискурсу в рамках російського вторгнення актуальним.

Матеріалом дослідження слугують офіційні звернення та виголошені промови політичним лідером США Джозефом Байденом (від 26 березня 2022 року у Варшаві, від 21 квітня 2022 року у Білому домі, від 31 травня 2022 року у Білому домі, від 15 червня у Білому домі, від 24 серпня у Білому домі), екс прем'єр-міністром Великої Британії Борисом Джонсоном (від 24 лютого 2022 року в Лондоні, від 3 травня 2022 року на засіданні Верховної Ради, від від 6 вересня у Лондоні, 14 листопада у журналі SWJ, від 18 січня 2023 року інтерв'ю з редактором видання «ЄвроПравда») та президентом України Володимиром Зеленським (від 16 березня 2022 року перед Конгресом США, від 7 жовтня 2022 року на засідання Європейської Ради, від 26 листопада 2022 року на саміті продовольчої безпеки, від 19 грудня у Києві, від 28 грудня у Києві) та їх переклади цільовою мовою.

3.1. Специфіка перекладу евфемізмів промов Джозефа Байдена

Загальновідомо, що політичний дискурс президента США Джозефа Байдена відрізняється стандартністю та доступністю текстів. Аргументованість,

а відтак і легка інтерпретація посилу, забезпечується завдяки численним стилістичним прийомам. Евфемізація як рушій політкоректного міжкультурного спілкування, очевидно, виступає пріоритетною ціллю політика.

Матеріалом для розгляду та подальшого аналізу перекладу евфемізмів слугує промова президента США Джозефа Байдена у Королівському замку у Варшаві від 26 березня 2022 року та її офіційний переклад, опублікований на сайті посольства США в Україні. Виступ американського лідера було присвячено питанню об'єднання зусиль вільного світу, спрямованих на підтримку українського народу у війні проти Росії.

Варто відзначити, що націленість промови на демократичне суспільство та згадування вразливого становища українського народу у тяжкій боротьбі за власну свободу та незалежність свідчать про глибоку прагматичність тексту. Це, зокрема, зумовлює чіткий підбір мовних одиниць для вираження змісту повідомлення, високий рівень евалюативності висловлювань та використання політкоректної, збагаченої евфемізмами мови.

Зауважимо, що Джозеф Байден поділяє тенденцію уникання прямої номінації «війна» ("war"), апелюючи до демократичного суспільства. Натомість, характерною рисою промови є вживання менш категоричних політкоректних одиниць-синонімів. Розглянемо наступний приклад:

*But we emerged anew in **the great battle for freedom**: a battle between democracy and autocracy, between liberty and repression, between a rules-based order and one governed by brute force* [112].	*Але ми знову увійшли у **велику битву за свободу**: битву між демократією і автократією, між свободою і репресіями, між порядком, заснованим на правилах, і порядком, керованим грубою силою* [89].

Провівши історичну паралель між репресіями XX століття та вторгненням Росії на територію України у 2022 році, Джозеф Байден наголошує на зростанні загрози, однаково сильної для більшості країн та народів. На нашу думку, використання словосполучення "the great battle for freedom" вмотивоване

інтенцією пробудити у реципієнта співчуття та готовність до відчайдушного бою з агресором. Посилаючись на класифікацію функцій евфемізмів за В. Великородою, можемо позиціонувати його як вияв кооперуючої функції. Переклад цільовою мовою «велику битву за свободу» свідчить про повне збереження евфемістичного потенціалу лексики (відповідно до класифікації В. Алімова) за допомогою калькування.

Джозеф Байден також акцентував увагу на постійній готовності США надавати фінансову підтримку Україні. Звернімо увагу на наступний приклад:

In the years before the ***invasion****, we, America, had sent over $650 million, before they crossed the border, in weapons to Ukraine, including anti-air and anti-armor equipment* [112].	*В роки, що передували* ***вторгненню****, перш ніж Росія перетнула кордон, ми, Америка, надіслали в Україну зброю, у тому числі протиповітряну та протиброньову техніку на суму понад 650 мільйонів доларів* [89].

В американському Вебстерському словнику знаходимо тлумачення терміну “invasion”: “an act of incursion of an army for conquest or plunder”. Різниця між “invasion” і “war” полягає у тому, що війна – це жорстокий збройний конфлікт між країнами або між національними, етнічними чи іншими групами, як правило, із залученням засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між збройними силами. Оскільки збройні сили РФ вступили на територію України та першими відкрили вогонь, вважаємо доцільним позиціонувати використання терміну “invasion” замість “war” з мотивів пом’якшення висловлювання, що, відповідно до розподілу В. Великороди, підтверджує вуалітивну функцію евфемізму. Під час перекладу номінації “invasion” українською мовою було використано метод підбору еквіваленту «вторгнення», в результаті чого перекладачем було збережено оригінальний евфемістичний потенціал та передано комунікативний ефект на слухача.

Наприклад:

*And now, in the **perennial struggle for democracy and freedom**, Ukraine and its people are on the frontlines fighting to save their nation* [112].	*І зараз, у **багаторічній боротьбі за демократію та свободу**, Україна та її народ перебувають на передовій цієї боротьби и рятують свою країну* [89].

Ототожнення багаторічного збройного конфлікту між Україною та Росією з національною боротьбою за демократію свідчить про намір Джозефа Байдена замінити грубі поняття «битва» або «війна» на елемент, що буде підкреслювати значущість та жертовність. Таким чином, через надання негативному явищу позитивної конотації знаходить свій вияв дистортивна функція евфемізму. Український переклад «багаторічній боротьбі за демократію та свободу» свідчить про використання методу калькування, що допомогло перекладачеві зберегти оригінальну прагматичну та стилістичну особливість та досягти повної відповідності у тексті перекладу.

Особливо цікавим вважаємо наступний приклад вживання евфемізму на позначення небажаного явища та його переклад.

*In the lead-up to **the current crisis**, the United States and NATO worked for months to engage Russia to avert a war* [112].	*Напередодні **нинішньої кризи** Сполучені Штати і НАТО працювали місяцями, щоб залучити Росію до запобігання цій війні* [89].

Очевидно, Джозефу Байдену вдається повністю нівелювати прагматичну цінність негативного концепту «війна» шляхом використання евфемістичної заміни “the current crisis”. Таким чином, спостерігаємо, як відбувається зсув різко негативного ставлення реципієнта до нейтрального. Вартим уваги є факт, що використання евфемізму у конкретному випадку зумовлено контекстуальними характеристиками, а його розуміння безпосередньо залежить від фонових знань аудиторії. У зв’язку з цим, можна охарактеризувати цей евфемізм як вуалітивний, тобто той, що націлений на приховання інформації, яка є небажаною у певному контексті. У процесі перекладу було застосовано

метод калькування («нинішньої кризи»), що дає нам підстави стверджувати про повну відповідність стилістичного та прагматичного забарвлення евфемізму засобами цільової мови.

Під час аналізу промови нами було знайдено розповсюджений евфемізм “to pass away” на позначення табу смерті та розглянуто особливості його перекладу:

*America’s first woman Secretary of State. She **passed away** three days ago* [112].	*Перша жінка-держсекретар США. Вона **померла** три дні тому* [89].

Президент Байден вдається до вживання евфемізму через власний намір висловити скорботу та жалобу за колегою, а також з мотивів політкоректності. Загальновідомо, що термін “to pass away” є менш грубою версією “to die” та, за класифікацією В. Великороди, має превентивну функцію. Він має у цільовій мові ідентичні за стилістичним забарвленням одиниці, такі як «покинути світ», «відійти у вічність», «піти на спокій», «відійти у Царство небесне» тощо. Засобами цільової мови було запропоновано лексему «померла», що, з одного боку, є її прямим позначенням та не впливає на ступінь розуміння, а з іншого боку, повністю ігнорує евфемістичний ефект оригінального елементу. Слід зробити висновок, що під час перекладу превентивну функцію евфемізму було втрачено у результаті підбору еквіваленту. Тому, прагматичний потенціал тексту, а саме націленість на співчуття та скорботу, та стилістичні особливості не зберігаються. Посилаючись на точку зору В. Алімова, ми стверджуємо про відсутність відповідності стилістичного потенціалу.

Ступінь завуальованості дійсності залежить безпосередньо від інтенцій спікера справити враження, досягти необхідного комунікативного впливу та особливостей аудиторії. Проаналізуємо наступний приклад:

*The World Food Programme told us that despite **significant obstacles**, at least some relief is getting to major cities in Ukraine, but not Mariupol,*	*У Всесвітній продовольчій програмі нам повідомили, що, незважаючи на **значні перешкоди**, принаймні якась допомога*

because Russian forces are blocking relief supplies [112].	*дістається до великих міст України, але не до Маріуполя, тому що російські війська блокують її постачання* [89].

Президент Байден генералізовано описує складну гуманітарну ситуацію в Україні, яка склалася зокрема через російське вторгнення, як “significant obstacles”. Причину цього вбачаємо у бажанні демонструвати події у правильному світлі, тобто слідуванні вуалітивної функції евфемізмів. Вислів має нейтральну конотацію та з точки зору прагматики, сприяє уникненню грубих деталей воєнного конфлікту. Це дозволяє слухачеві зосередитись більше на важливості гуманітарної допомоги нужденним, замість розпалювання ненависті до Росії як загального ворога. Для збереження евфемістичного потенціалу лексики цільовою мовою було використано метод калькування. Вираз «значні перешкоди», на нашу думку, забезпечує повну відповідність стилістичного оформлення тексту. Це дає підстави стверджувати також про відтворення прагматичного ефекту на реципієнта засобами цільової мови.

Звернімо увагу на те, як політичний лідер США відкликається про українців:

I also want to thank my friend, the great American chef, José Andrés, and his team who helped feeding those who are ***yearning to be free*** [112].	*Я також хочу подякувати своєму другові, великому американському шеф-кухарю Хосе Андресу та його команді, які допомогли годувати тих, хто* ***прагне бути вільним*** [89].

Істинною причиною висловлення подяки є, безумовно, невідкладна допомога та підтримка, яка надавалася біженцям з України небайдужими людьми. Можемо припустити, що з мотивів толерантності та бажання уникнути дискримінації українського населення на території інших держав за фінансовим чи соціальним становищем (кооперуюча функція), Джозеф Байден опускає в цьому контексті категоричних термінів на кшталт “needy”, завуальовуючи

дійсність за рахунок висловлення “those who are yearning to be free”. Звернемо увагу на той факт, що під час перекладу цільовою мовою за допомогою методу калькування було повністю збережено прагматичний аспект і стилістичну особливість виразу.

Нам імпонує метафоричність та емоційна насиченість, якою Джозеф Байден наділяє свій виступ, звертаючись до аудиторії:

We’ve ***aimed at the heart of Russia’s economy*** *by stopping the imports of Russian energy to the United States* [115].	*Ми* ***поцілили в серцевину російської економіки****, припинивши імпорт російських енергоносіїв до Сполучених Штатів* [94].

На конкретному прикладі спостерігаємо, яким чином метафора “aimed at the heart of Russia’s economy” кардинально змінює ставлення реципієнта до актуальних подій. Таким чином, президенту вдається обійти боком лексему “to undermine” на позначення хиткого та нестабільного становища російської економіки в результаті санкцій та обмежень. Натомість, використання метафори з високим ступенем евфемістичності свідчить про бажання співпрацювати (вияв кооперуючої функції евфемізму). Україномовний переклад «поцілили в серцевину російської економіки» реалізований шляхом калькування, завдяки чому перекладачем було досягнуто високого ступеня відповідності стилістичного та прагматичного аспектів.

Джозеф Байден доводить свою неупередженість та істинне небажання стигматизувати весь російський народ, апелюючи до нього з повагою та надією на розуміння. Звернемо увагу на наступний приклад вживання евфемізму та способу його відтворення:

Of all people, you, the Russian people, as well as all people across Europe, still have the memory of being in a ***similar situation*** *in the late thirties and forties — the situation of World War Two — still fresh in the minds of*	*Ти, російський народе, як і всі народи Європи, досі пам’ятаєш, що був в* ***подібній ситуації*** *наприкінці тридцятих і в сорокових – під час Другої світової війни – і пам’ять про ці події ще жива для багатьох*

many grandparents in the region [115]. *старших людей у регіоні* [94].

У цьому випадку спікер використовує пом'якшувальну метафоричну заміну "have the memory of being in a similar situation […] still fresh in the minds", щоб, з одного боку, змусити адресата замислитись над можливими наслідками дій, а з іншого боку, досягти політкоректного тону. Прагнення спікера до безконфліктної комунікації наділяє цей евфемізм кооперуючою функцією. Варто зауважити, що попри втрату метафоричності ("still fresh in minds" – «досі пам'ятаєш») та, відповідно, зміну стилістичного забарвлення висловлювання у процесі перекладу цільовою мовою, перекладачеві вдалось відтворити оригінальне співвідношення контексту та змісту засобами цільової мови шляхом калькування. Зокрема, український переклад «в подібній ситуації» зберігає повну відповідність евфемістичному потенціалу оригінальної лексики.

Засуджуючи неправомірні та неприпустимі дії російської влади, Джозеф Байден прагне до евфемістичності власних тверджень задля встановлення контакту зі слухачем.

Вважаємо наступний приклад вартим уваги.

Now, Vladimir Putin's ***aggression have cut*** *you, the Russian people, off from the rest of the world, and it's taking Russia back to the 19th century* [115].	*Тепер* ***агресія*** *Володимира Путіна* ***відрізала*** *тебе, російський народе, від решти світу, і він [Путін] повертає Росію у XIX століття* [94].

Розмірковуючи про нинішнє становище РФ на світовій політичній арені, Джозеф Байден фактично стверджує про неминучість економічної кризи та глобальний упадок всіх складових життя, на позначення причини яких підбирає нейтральну лексему "cut". Її нейтральна конотація та полісемантизм підтверджують наше припущення, що таким чином президент США не просто приховує неприємну дійсність, пов'язану з політичною ситуацією в обох країнах, а ще й намагається вплинути на спосіб мислення реципієнта вербальним шляхом. Це, у свою чергу, дозволяє нам розглядати конкретний

приклад як маніпуляцію (риторична функція евфемізму). Український переклад «відрізала» є результатом використання калькування та повністю відтворює оригінальний намір спікера завуалювати та вплинути на слухача.

Аналогічно розглядаємо вживання евфемістичної заміни “aggression” на позначення концепту «війна» з мотивів досягнення політкоректного тону мовлення, що відповідає кооперуючій функції евфемізмів. Методом калькування українською мовою номінацію було передано як «агресія», що зумовлює повну відповідність прагматичних та стилістичних особливостей евфемізму.

Нами було обрано виступ та прес-конференцію Джозефа Байдена у Білому домі від 21 квітня 2022 року, які також присвячені політичній ситуації на території України, зокрема актуальним новинам на тлі російсько-української війни.

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати про навмисне використання номінації “support” в англомовному політичному дискурсі на більш формальне та політкоректне позначення процесу постачання гуманітарної допомоги, зброї, фінансів тощо.

This brings our total ***economic support*** *for Ukraine to $1 billion in the past two months* [113].	*Завдяки цьому загальні обсяги нашої* ***економічної підтримки*** *України досягнуть 1 мільярда доларів за останні два місяці* [92].

Джозеф Байден, визначаючи внесок США в успішний супротив українського народу, використовує евфемізм “economic support” з мотивів досягнення дипломатичного спілкування. Ми робимо висновок про наділення евфемізму кооперуючою функцією, відповідно до класифікації В. Великороди. Переклад оригінальної одиниці реалізовано шляхом калькування, що свідчить про повну відповідність стилістичного та прагматичного потенціалу.

Розглянемо ситуацію, в якій лідер США вдається до конспіративного характеру евфемізму. Посилаючись на точку зору В. Великороди, ми

розглядаємо наступний приклад в рамках кардинального спотворення інформації з метою приховання істини.

*Now they've launched and refocused their **campaign** to seize new territory in eastern Ukraine* [113].	*Тепер росіяни розпочали свою **кампанію** та переорієнтували її на захоплення нової території на сході України* [92].

Аргументуємо свою точку зору наступним чином: по-перше, термін "campaign" за своєю природою є полісемантичним, а отже, спектр його розуміння публікою доволі широкий; по-друге, для адекватної інтерпретації послання необхідні фонові знання, що, у свою чергу, свідчить про прагматичну цінність та підтверджує приналежність тексту до політичного дискурсу; по-третє, навмисна евфемістичність виразу підкреслюється уникненням прикметника "military". Переклад цільовою мовою методом калькування «кампанія» засвідчує високий рівень відповідності евфемістичного потенціалу лексики.

Нам імпонує тенденція президента Байдена імплементувати емоційно насичену та стилістично забарвлену лексику. Дослідження дозволяє припустити, що для Джозефа Байдена є притаманним використання евфемізмів не лише з метою безконфліктного міжкультурного спілкування, а й з метою наголошення на позитивних аспектах негативних явищ. Яскравими прикладами дистортивної функції евфемізмів слугують наступні твердження:

*We won't always be able to advertise everything we — that our partners are doing to support Ukraine in its **fight for freedom*** [113].	*Ми не завжди можемо афішувати все, що роблять наші партнери, щоб підтримати Україну в її **боротьбі за свободу*** [92].
*We're sending it directly to **the frontlines of freedom**, to the fearless and skilled Ukrainian fighters who are standing in the breach* [116].	*Ми відправляємо всі наші закупівлі прямо на **передову свободи**, до безстрашних та вправних українських бійців, які прийшли на*

допомогу країні [93].

Розглядаючи однозначне, грубе, категоричне поняття «війна», американський лідер віддає перевагу метафоричним зворотам “fight for freedom”, “frontlines of freedom” задля її опису. Таким чином, позитивна конотація терміну “freedom” сприяє пробудженню позитивних асоціацій у реципієнта. Найбільша складність полягає у тому, що вплив на адресата вербальним шляхом вважається основною характеристикою риторичної функції евфемізмів. Тому, доцільним був би розгляд подвійної (дистортивної та риторичної) функцій, якими наділені евфемізми. Розглядаючи особливості перекладу, ми звернули увагу на повну відповідність лексичних одиниць засобами цільової мови. Завдяки методу калькування було збережено та відтворено стилістичну особливість оригінального тексту.

Аналіз виступу дозволяє нам припустити, що для політичної мови Джозефа Байдена також притаманне тонке іронічне забарвлення. Підтверджуємо своє припущення наступними прикладами:

This is yet another critical step we're taking in concert with our partners in the European Union, the United Kingdom, and Canada and — further to deny Russia the benefits of the international economic system that they ***so enjoyed*** *in the past* [116].

Це ще один важливий крок, який ми робимо спільно з нашими партнерами в Європейському Союзі, Великобританії та Канаді, а також для того, щоб позбавити Росію переваг міжнародної економічної системи, якою вона так ***вигідно користувалася*** *в минулому* [93].

Ми вважаємо, що завдяки поєднанню контексту та прийому гіперболізації досягається гумористично-іронічний характер висловлювання “so enjoyed”. Останнє, у свою чергу, покликане замаскувати жорстокість і неприпустимість людських дій та корисливість і легковажність суспільства. Неочевидне, приховане висміювання дій свідчить про елевативність евфемізму.

Звернімо увагу на переклад фрази “so enjoyed”, реалізований цільовою мовою методом конкретизації «вигідно користувалася». На цьому прикладі ми

спостерігаємо, як евфемістичний потенціал нівелюється засобами цільової мови через використання прямої номінації «вигідно», що позначає корисливість та не приховує упередженість спікера. Згідно з точкою зору В. Алімова, це свідчить про відсутність відповідності у процесі перекладу стилістичних прийомів.

Розглянемо детально вживання евфемізмів та збереження їх функцій на основі промови Джозефом Байденом у Білому домі, Вашингтон, від 31 травня 2022 року. Виступ присвячено ситуації на міжнародній політичній арені та зусиллям США підтримати український народ.

Виголошуючи промову у Білому домі перед американцями та іноземними слухачами, Президент Байден неодноразово наголошує на повній готовності допомагати українцям у їх боротьбі за свободу та демократію. Для цього він підбирає лаконічні, логічно побудовані твердження з політично коректними одиницями, яким властивий високий ступінь емоційності, що сприяє швидкому пошуку взаєморозуміння та впливу на реципієнта.

Так, на початку свого звернення президент США акцентує увагу на пріоритетній цілі фінансової та гуманітарної допомоги Україні:

America's goal is straightforward: We want to see a democratic, independent, sovereign and prosperous Ukraine with ***the means to deter and defend*** *itself against further* ***aggression*** [109].	*Мета Америки проста: ми хочемо бачити демократичну, незалежну, суверенну та процвітаючу Україну, яка має у своєму розпорядженні* ***засоби стримування й захисту*** *від подальшої* ***агресії*** [99].

З прагматичної точки зору, вислів "the means to deter and defend" є цікавим прикладом. Він вимагає від реципієнта усвідомлення реальних фактів, врахування контексту, вміння мислити логічно та робити висновки. Таким чином, шляхом вживання евфемістичного виразу, Джозеф Байден уникає прямого позначення "ammunition". Переклад цільовою мовою було реалізовано шляхом калькування, завдяки чому стилістичні особливості у було збережено.

Окрім цього, засобами цільової мови було повністю відтворено оригінальний прагматичний аспект та вуалітивну функцію вислову.

У цьому ж реченні зустрічаємо пом'якшувальну номінацію "aggression" на позначення "war". Причину заміни вбачаємо у прагненні президента США уникнути категоричних елементів, які можуть спровокувати неоднозначну реакцію серед цільової аудиторії: страх, роздратування, паніку, тощо. У результаті калькування перекладачем було використано одиницю «агресія», що свідчить про повне відтворення кооперуючої функції евфемізму та збереження прагматичного ефекту тексту.

Як зазначалося нами у попередніх розділах, для політичного дискурсу характерний скрупульозний вибір лексичних одиниць на позначення думок, намірів, ідей. В епоху серйозної загрози країнам НАТО зі сторони РФ, Джозеф Байден висловлює впевненість у наданні підтримки задля гарантії безпеки країн-союзників:

We will also continue ***reinforcing*** *NATO's eastern flank* ***with forces and capabilities*** *from the United States and other allies* [109].	*Ми також продовжимо* ***зміцнювати*** *східний фланг НАТО* ***силами та засобами*** *Сполучених Штатів та інших союзників* [99].

Звернімо увагу на вислів "continue reinforcing […] with forces and capabilities". Аналіз виступу президента Байдена та врахування бажання США фізично триматися осторонь у протистоянні між Україною та Росією дозволяють нам стверджувати про реалізацію кооперуючої функції евфемізмістичної лексики. За В. Великородою, остання позиціонується як ключова складова дипломатії та безконфліктної комунікації. Перекладачем було обрано метод калькування задля досягнення адекватного перекладу. Використання виразу «продовжимо зміцнювати силами та засобами» цільовою мовою свідчить про повне відтворення стилістичного оформлення та прагматичного аспекту.

Очевидно, з мотивів пом’якшення та завуальованості минулого та сьогодення, в чому полягає вуалітивна функція евфемізмів, Джозефом Байденом було використано наступне речення:

And there were ***dark moments*** *А це були* ***темні часи*** [99]. [109].

Аналіз статей та виступів політичного дискурсу дозволяє нам наголошувати на частому використанні прикметників “dark”, “not easy”, “hard”, “unclear” на позначення більш серйозних, глибших суспільних проблем. Таку тенденцію спостерігаємо у конкретному випадку. Евфемізм “dark moments” покликаний описати жорстоку політику Радянського Союзу у минулому столітті без прямих номінацій. Аналіз тексту перекладу дозволяє стверджувати про підбір еквіваленту «темні часи». Таким чином, засобами цільової мови було передано стилістичну складову та прагматичний аспект тексту і досягнуто повної відповідності.

3.2. Відтворення евфемізмів у перекладі промов Бориса Джонсона

Якщо попросити пересічного українця назвати іноземного політика, що є безперечним другом України, то на одному з перших місць напевно почуєте прізвище Бориса Джонсона. Навіть зараз, коли минуло 7 місяців від його оголошення про відставку з посади британського прем’єра, він не втрачає цю позицію.

Джонсон був одним із найвідкритіших лобістів надання Україні військової допомоги перед повномасштабним вторгненням РФ та на його початку. Він став першим західноєвропейським лідером, що відвідав Київ у квітні, щойно ЗСУ вибили російські війська з околиць столиці, і першим іноземним політиком, що прогулявся центром Києва, який ще був майже безлюдним у ті часи.

Колишній прем’єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон під час виступу перед Верховною Радою України 3 травня 2022 року пообіцяв надалі

підтримувати українців у їх боротьбі проти Росії. Очевидно, комунікативна ситуація та тема промови спонукала політика імплементувати мовні засоби задля маскування неприємних явищ та подання інформації у правильному світлі. Детальний аналіз тексту політичної промови дозволяє нам виокремити використання евфемізмів як необхідних засобів задля досягнення певних комунікативних цілей.

На нашу думку, вживання евфемізмів зумовлене пріоритетним прагненням британського політика реалізувати безконфліктне спілкування, наблизити рівень мови до дружнього, але не нехтуючи основами дипломатії. Згідно класифікації функціональних особливостей евфемізмів В. Великороди, цей намір відповідає кооперуючій функції.

Розглянемо такий випадок вживання евфемізму та способу його відтворення:

Every one of those military experts who said Ukraine would ***fall*** [110].

Усі військові експерти пророкували, що Україна ***впаде*** [100].

У наведеному прикладі ми вбачаємо чіткий вияв кооперуючої функції евфемізму, що виявляється через використання лексеми “fall” («падати») у переносному значенні. Акцентуючи увагу на помилковому уявленні більшості про неспроможність українців дати відсіч агресору, Борис Джонсон використовує її на позначення «програти», чим, як нам здається, досягає евфемістичного пом’якшувального ефекту. Персоніфікація, якою спікер наділив речення, знаходить ідентичний вияв у тексті перекладу. Використовуючи калькування, перекладач досягає повної відповідності між стилістичними засобами мови оригіналу та перекладу та зберігає евфемістичний потенціал виловлювання.

Звертаємо увагу на широко розповсюджену альтернативу номінації «війна» як в англомовному, так і в україномовному політичному дискурсі – “conflict” («конфлікт»).

So no outsider like me can speak

Ніхто не може однозначно

lightly about how the ***conflict*** *could be settled* [107].	*зазначити, як розв'язати цей* ***конфлікт*** [98].

У тексті перекладу знаходимо одиницю «конфлікт», що свідчить про застосування методу калькування задля адекватного відтворення евфемізму засобами цільової мови та збереження його основної функції замаскування. На даному етапі робимо висновок про досягнення повної відповідності евфемістичного потенціалу, згідно з класифікацією В. Алімова.

Борис Джонсон не оминув історичний аспект, наголосивши на першопричинах російсько-української війни. Нашу увагу привернув наступний приклад:

Ukraine was invaded before for the first time, when Crimea ***was taken*** ***from*** *Ukraine and the war in the Donbas began* [107].	*Відбулася перша навала в Україну, тоді* ***забрали*** *Крим, почалася війна за Донбас* [98].

Акцентуємо увагу на виборі лексичних одиниць для опису анексії Криму Росією 2014 року. Британський політик послуговується виразом "was taken from", наголошуючи на насильницькому характері та протиправності дій російської влади. Апелюючи до української аудиторії, він обнадіює, що настане час, коли правда переможе. Таким чином Борису Джонсону вдається досягти не лише дипломатичного та безконфліктного спілкування (що відповідає кооперуючій функції евфемізмів), а й вербально вплинути на адресата, довести власну відданість та підтримку. Тому, у цьому випадку ми також виокремлюємо вияв риторичної функції евфемізму. Текст перекладу містить еквівалентну одиницю, яка підкреслює насильницьке загарбання території. Підбір еквіваленту у процесі перекладу засобами цільової мови допомагає перекладачеві повністю відтворити прагматичний аспект виразу, зберігши оригінальний конотативний компонент.

Війна нерозривно пов'язана зі смертю; вона спричиняє загибель військових та цивільних, безжально руйнуючи долі. Кожна політична промова, яку було виголошено від початку російського вторгнення, містила згадки про

загиблих та поранених – жертв. Борис Джонсон, унаслідуючи тенденцію політкоректності, оминає найменування «загибель», «смерть». Розглянемо декілька прикладів, що ілюструють превентивну функцію евфемізмів:

I know so much about ***the terrible price*** *that Ukrainians have paid and are paying for your heroism* [106].	*Я знаю про ту* ***тяжку ціну****, що Україна вже заплатила та ще платить за свій героїзм* [102].

Розглядаючи політичну промову як віддзеркалення суб'єктивного ставлення спікера та зважаючи на прагматичний аспект висловлювання в контексті, ми можемо стверджувати, що евфемістичний вираз "the terrible price" стосується безпосередньо кількісних показників людських втрат. Спостерігаємо, що у процесі перекладу було використано україномовний еквівалент «тяжку ціну», завдяки чому було досягнуто повної відповідності комунікативних цілей політика.

В аналогічному контексті Борис Джонсон використовує лексему "sacrifice", що, на нашу думку, свідчить про його наміри вербально репрезентувати концепт «смерть» за допомогою альтернативних мовних засобів:

They will say that Ukrainians proved by their tenacity and ***sacrifice*** *that tanks and guns cannot suppress a nation fighting for its independence* [106].	*Вони скажуть, що українці своєю впертістю, своєю* ***жертвою*** *довели, що гармати й танки не можуть придушити націю, котра бореться за свою незалежність* [102].

У процесі перекладу цільовою мовою було використано метод калькування, що дозволило перекладачеві досягти високого рівня відповідності та зберегти превентивну функцію евфемізму у цільовій мові.

Нам імпонує варіативність лексичного складу політичних промов колишнього прем'єр-міністра Великої Британії. У наведеному нижче випадку бачимо, як влучно Борис Джонсон використовує гумор та сатиру в політичному дискурсі:

*Your pensioners told Russian soldiers **to hop** as we say, although they may have used **more colorful language*** [106].	*Ваші пенсіонери виходили на дорогу та говорили з ворогом сам на сам* [102].

Очевидно, що у цьому контексті йдеться про відчайдушне старше покоління українців, яке від початку вторгнення голими руками обороняло власні будинки, селища та міста. Звертаючись до українців як до сили спротиву та людей з неймовірною силою духу, британець наголошує на їх мужності та хоробрості. Одночасно він висміює окупантів шляхом використання притаманної британському варіанту англійської мови лексеми “to hop”, яку слід інтерпретувати як «виганяти». Борис Джонсон вживає типовий прийом для вербального маскування неполіткоректних номінацій – “more colorful language”. Ми розглядаємо наведений вище фрагмент як вияв елевативної функції евфемізмів, спрямований на заволодіння увагою аудиторії та досягнення гумористично-іронічного характеру висловлювання.

Звертаємо увагу на переклад евфемізму за допомогою методу компенсації. Бажаючи зберегти евфемістичний потенціал виразу, перекладач вдається до використання фразеологізму «говорити сам на сам», що свідчить про стилістичну компенсацію в процесі перекладу. Відповідно до класифікації В. Алімова, така компенсація позиціонується як досягнення часткової відповідності евфемізмів у процесі перекладу цільовою мовою.

Звернення колишнього прем’єр-міністра Великої Британії до нації від 24 лютого 2022 року містить й інші вияви евфемізмів на позначення концепту «війна». Яскравим прикладом слугує використання номінації “crisis” та способи його перекладу цільовою мовою:

*This **crisis** is about the right of a free, sovereign independent European people to choose their own future* [111].	*Ця **криза** стосується права вільного, суверенного та незалежного європейського народу обирати своє власне майбутнє* [96].

Розглянемо тлумачення терміну “crisis” в іншомовних словниках. Так, у Вебстерському словнику знаходимо наступне пояснення: нестабільний або вирішальний час (стан справ), які зумовлюють насування вирішальних змін. Кембриджський словник містить твердження: криза – це час великих розбіжностей, розгубленості та страждань. У словнику Коллінз висунуте пояснення кризи як ситуації, в якій хтось або щось страждає від однієї або декількох серйозних проблем. У зв’язку з розбіжностями між семантичним навантаженням концептів «війна» та «криза», робимо висновок про навмисне використання останнього в якості евфемістичної заміни першого. Розглядаємо його як вияв кооперуючої функції, направленої на досягнення дипломатичних політично коректних висловлювань. Перекладач вдався до методу калькування («криза»), у зв’язку з чим стверджуємо про отримання повної відповідності стилістичного забарвлення та прагматичного потенціалу між одиницею в мові оригіналу та мові перекладу.

Концепти «смерть» та «загибель» вимагають альтернативних мовних засобів вираження у практиці інтеркультурної комунікації. Дотримуючись політкоректного, етичного тону, колишній прем’єр-міністр Великої Британії використовує непряму пом’якшувальну номінацію “lose their lives”:

The parents of Russian soldiers who will ***lose their lives*** *[…]* [111].	*Батьки російських солдат, які* ***покладуть своє життя*** *[…]* [96].

На цьому етапі робимо висновок про намір Бориса Джонсона зберігати тенденцію політкоректності, апелюючи як до держави, що постраждала, так і до країни-агресора. Політик звертається до батьків тих російських солдатів, які відправляються на українську землю з війною. Він прагне довести нікчемність та безпощадність воєнних дій: втрати завжди є з обох сторін. Використання евфемізму “lose their lives” вважаємо цілком доречним у цьому контексті з мотивів уникнення табу смерті, що свідчить про його превентивну функцію. В українській мові існує чимало еквівалентних одиниць на евфемістичне позначення смерті. Зокрема, у цьому випадку перекладач вживає фразеологізм «покладуть своє життя». Оскільки за допомогою підбору еквіваленту

перекладачеві вдається зберегти стилістичну особливість вислову і повністю передати прагматичний потенціал евфемізму, ми можемо стверджувати про досягнення повної відповідності у мові перекладу шляхом використання еквіваленту.

У ході свого виступу британський політик акцентує увагу на всеосяжній моральній та фінансовій підтримці українського народу у протистоянні з Росією. Перша хвилина промови містить згадку про невідкладність допомоги:

Shortly after 4 o'clock this morning I spoke to president Zelenskyy of Ukraine to offer the continued ***support*** *of the UK* [111].	*Сьогодні, невдовзі після 4 години ранку, я мав розмову з президентом України Зеленським, щоб запропонувати подальшу* ***підтримку*** *Сполученого Королівства* [96].

Велика Британія неодноразово наголошувала на матеріальній допомозі і безпосередньо поставляла озброєння та боєприпаси Україні. Борис Джонсон використовує широко розповсюджений політично коректний термін ”support” як відображення широкого спектру фінансової залученості Великої Британії у війні проти Росії. Таким чином, досягається кооперуюча функція евфемізму, яка простежується і в тексті перекладу. Прийом калькування допоміг перекладачеві відтворити ідентичний прагматичний підтекст висловлювання, що свідчить про повне відтворення евфемізму під час перекладу.

Зазначимо, що коли у щорічній премії сучасного інтернет-ЗМІ «Української правди» з'явилася номінація «Друг України», Джонсон став одним із претендентів, а зрештою і її лауреатом. У січні 2023 року у Лондоні відбулося нагородження британського політика, після якого він погодився поспілкуватися з редактором видання «ЄвроПравда». Інтерв'ю англійською мовою та його переклад українською мовою слугують матеріалом нашого подальшого дослідження.

Російсько-українська війна від свого початку має широкий спектр альтернативних завуальованих номінацій для вербальної репрезентації.

Попередні випадки вживання евфемізмів доводять, що політичні діячі, дипломати, лідери різних країн ототожнюють російське вторгнення на територію України з агресією, конфліктом або кризою. Вибір мовних одиниць для приховання скоєних військових злочинів представниками російської влади вважаємо цікавим прикладом застосування евфемістичного потенціалу.

Під час виголошення звернення до українців президент РФ Володимир Путін вперше вдається до використання нікому невідомої раніше одиниці «специальная военная операция». Апелювання подібними політично коректними термінами допомагає Володимиру Путіну досягти бажаного прагматичного ефекту на реципієнта: навіяти світовій спільноті казок про побратимство та денацифікацію. Хоча лише тільки вживання цих двох термінів у процесі одного дискурсу вже кричить про лицемірство та провокації.

Новостворений евфемізм «спеціальна воєнна операція», вигаданий країною-агресором, закарбувався у пам’яті сучасних політиків. Деякі підтримують вторгнення та застосовують його з мотивів приховання правди та прикрашення реальності. Інші, як колишній лідер на Даунінг-стріт, 10 Борис Джонсон, висміюють російський зовнішньополітичний лад, саркастично висловлюючи думки за допомогою евфемізмів російського походження:

When that happens, given the polls, the way that Putin controls the media, the organs of opinion in Russia, he will have no difficulty persuading the Russian population that his ***special military operation*** *has been a special kind of success. In a particularly special way that he will explain to them* [105].

Подивіться на опитування в Росії, подивіться, як Путін контролює медіа та формування громадської думки в Росії. Йому не буде складно переконати російське населення у тому, що його ***"спеціальна військова операція"*** *досягла "спеціального успіху", просто це відбулося у "дуже спеціальний спосіб", який він усім пояснить* [88].

В даному випадку ми чітко простежуємо тенденцію спікера до зневажливого, саркастичного тону висловлювання: дослівне дублювання російського евфемізму англійською мовою “special military operation” він підсилює уїдливими глузуваннями, побудованими за ідентичним принципом – “special kind of success” та “special way”. Однак, у площині нашого дослідження ми розглядаємо мовну одиницю “special military operation” евфемістичним замінником більш категоричних однозначних концептів «війна», «напад», «битва» тощо. Згідно з твердженням В. Великороди, така характеристика притаманна вуалітивній функції евфемізму. На противагу, іронічно-сатиричний характер висловлювання у контексті, що наразі розглядається нами, свідчить про елевативну функцію: Борис Джонсон заволодіває увагою аудиторії шляхом перебільшення та висміювання явищ або фактів, уникаючи прямих найменувань. Переклад за допомогою калькування «спеціальна військова операція», «спеціального успіху» та «спеціальний спосіб» вважаємо доцільним, зважаючи на мотив перекладача досягти повної відповідності функціональних особливостей евфемізмів та відтворити прагматичний аспект виразу.

Згадаємо, як від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України російські високопосадовці протягом тривалого часу говорили про «денацифікацію» та «демілітаризацію». Президент РФ Володимир Путін під час свого звернення 24 лютого ввів ці поняття в лексико-семантичне поле концепту «війна» як ототожнення процесу звільнення сусідньої держави та прояву допомоги, виправдавши власні протиправні та безчесні дії. Отож, цілком доцільно розглядати вищезазначені терміни евфемізмами, наділеними конспіративною та дистортивною функціями.

Борис Джонсон також вдається до використання номінації «денацифікація» (досл. “denazified”) під час інтерв’ю. Щоправда, такий відбір лексичних одиниць у вибраному контексті пояснюється зокрема прагненням наголосити на неминучому провалі російської воєнної кампанії та абсурдності термінології, яку російська влада активно імплементує у світовий дискурс ЗМІ. З огляду на мотиви вживання евфемізму, ми робимо висновок про наділення

його елевативною функцією, яка проявляється через іронічно-сатиричний характер висловлювання.

It's ***denazified****, the Russian language, the Russian minorities, have been protected under the agreements that he has secured* [105].	*Хоч я і не кажу, що ці його пояснення будуть звучати переконливо* [88].

Перекладач у цьому випадку вдався до використання перекладацької трансформації компенсації, з чим пов'язана відсутність відповідності стилістичного та прагматичного потенціалу виразів у мові оригіналу та мові перекладу.

На позначення протиправних воєнних дій російськими окупантами на території України британець використовує притаманну для нього лексему "conflict", доповнюючи її епітетом "horrible":

What needs to happen is Ukraine needs to be helped with the maximum ***conventional support*** *to end this* ***horrible conflict*** *as fast as possible* [105].	*Україна має отримувати максимальну допомогу* ***конвенційною зброєю****, щоби завершити цей* ***жахливий конфлікт*** *якнайшвидше* [88].

Попри надання спікером конфлікту «жахливої» конотації, ми розглядаємо номінацію "conflict" виявом кооперуючої функції, направленої на дипломатичну міжкультурну комунікацію. Отже, концепт «війна» інтерпретується та репрезентується досвідченим британським політиком завуальовано.

Калькування як метод перекладу дозволив перекладачеві зберегти евфемізм та якісно відтворити його прагматичний потенціал засобами цільової мови.

Звертаємо увагу на вислів "conventional support". Як зазначалося раніше, для лексеми "support" характерна кооперуюча функція евфемізму, оскільки вона використовується в політичному дискурсі як політкоректне позначення надання матеріальної, гуманітарної або благодійної допомоги. Перекладач

використав метод підбору еквіваленту, замінивши евфемістичну номінацію “support” на її пряме позначення «зброю». У зв’язку з цим, ми робимо висновок про відсутність відповідності стилістичних особливостей текстів.

Проаналізуємо наступний випадок:

I have to tell they ***were not optimistic*** *about Ukraine's ability to hold on* [107].	*Вони* ***не були оптимістичними*** *щодо здатності України витримати* [98].

Питанням, що обговорюється, є ставлення політичних лідерів просунутих країн світу до російської агресії: чи вірили вони у силу спротиву українців? Звісно, ні. Борис Джонсон у цьому випадку спробував ввічливо позначити істинне ставлення світу до стану фізичної та моральної готовності українців протистояти російському війську. Поки всі вважали, що Україна впаде за декілька днів, Борис Джонсон став на її захист та оборону. Це дає нам підстави стверджувати, що вираз “they were not optimistic about” покликаний приховати грубий небажаний зміст понять, що відповідає вуалітивній функції.

Переклад за допомогою способу калькування характеризується повним відтворенням евфемізму засобами цільової мови, адже перекладач не вдавався до стилістичної заміни та вдало зберіг прагматичний потенціал вислову.

3.3. Особливості відтворення евфемізмів у промовах Володимира Зеленського

Евфемізми політичного спрямування у риториці президента України унаочнюють характер взаємодії адреса та адресанта, при цьому завжди варіюються залежно від реципієнта та комунікативної ситуації. Президентські виступи Володимира Зеленського завжди вказують на його наміри та підкріплені точним вибором лексичних засобів вираження та спеціальним стилем мовлення.

Нам імпонує точка зору української дослідниці Л. Білоконенко, яка, розглядаючи здатність війни впливати на суспільство, запевняє, що для

українського народу, який живе в умовах російської агресії, характерною є зміна реальності. Це, у свою чергу, безпосередньо становить проблему та пріоритетну ціль для глави держави. Практичне завдання президента України в складних сучасних умовах багатогранне. З одного боку, Володимир Зеленський має звертатися до емоційно-вразливих, розгублених та схвильованих громадян України з метою надання психологічної підтримки. З іншого боку, він мусить зберігати впевненість та внутрішній стержень під час спілкування з депутатами, лідерами та народами інших держав задля прояснення ситуації на політичній арені та пошуку підтримки ззовні. Можемо зробити висновок про необхідність імплементації евфемізмів як елементів пом'якшення та завуальованості жорстоких реалій у конкретних комунікативних ситуаціях. Функції евфемізмів у політичній риториці українського лідера вказують на їх статус як актуального соціолінгвістичного феномену, завдяки якому відбувається налагодження контактів, встановлення та підтримка дружніх та ввічливих стосунків з країнами-партнерами.

Матеріалом дослідження слугує промова президента України Володимира Зеленського перед Конгресом США від 16 березня 2022 року та її переклад англійською мовою, представлені на офіційному сайті Офісу Президента України.

Прагнення президента Зеленського до безконфліктної комунікації та дотримання політичної коректності під час виголошення промови перед американською спільнотою зумовлюють вживання евфемізмів, наділених кооперуючою функцією. Наведемо декілька випадків:

Я маю честь вітати вас від імені українського народу – хоробрих і волелюбних людей, які вісім років протистоять ***агресії*** *Російської Федерації* [101].	*I have been honored to greet you on behalf of the Ukrainian people and freedom-loving people who for years have been resisting Russian* ***aggression*** [103].

Аналізуючи англомовний та україномовний політичний дискурс, зауважимо, що лексема "aggression" та її прямий відповідник «агресія» є часто

вживаними пом’якшувальними номінаціями на позначення війни, терору, насилля. Переклад шляхом калькування допомагає відтворити стилістичний відтінок ствердження та зберегти евфемістичну функцію. Отже, перекладачеві вдалося досягти повної відповідності під час пошуку необхідних засобів вираження цільовою мовою.

Володимир Зеленський виражає подяку США за надання фінансової, гуманітарної та військової допомоги у війні проти Росії, використовуючи лексему «підтримку» з метою демонстрації явища у правильному світлі:

Україна вдячна Сполученим Штатам за надзвичайно вагому ***підтримку*** [101].	*Ukraine is grateful to the United States for its overwhelming* ***support*** [103].

Переклад було реалізовано за допомогою калькування (“support”), завдяки чому перекладачем було повністю збережено стилістичне забарвлення та прагматизм вислову.

У тексті промови зустрічаємо також наступний приклад евфемізму кооперуючої дії. Розглянемо також особливості його перекладу:

Потрібні обмеження для всіх, на кому тримається цей ***несправедливий режим*** [101].	*Restrictions are needed for everyone on whom this* ***unjust regime*** *is based* [103].

Бажання президента України до мовної співпраці спонукає його до використання відносно нейтральної номінації «несправедливий», коли він описує актуальну політичну ситуацію в Україні. З мотивів досягнення мовного етикету та політичної коректності, Володимир Зеленський доцільно використовує пом’якшувальну альтернативу, яка є складовою когнітивного простору «війна».

Відтворення змісту та форми висловлення засобами цільової мови шляхом калькування свідчить про збереження функціональних особливостей евфемізму та досягнення повної відповідності у тексті перекладу, відповідно до класифікації В. Алімова.

Володимир Зеленський образно порівнює війну з темрявою, пітьмою. Акцентуючи увагу на жорстокості та серйозності ситуації, політик не вдається до прямого позначення явища, засвідчуючи:

Однак зараз, ***у найчорніший час*** *для нашої держави, для всієї Європи, я закликаю вас до більшого!* [101]	***In the darkest times*** *for our country I call on you to do more* [103].

Переклад цільовою мовою реалізовано завдяки зміні в межах граматичної категорії числа: «час» – “times”. Варто зазначити, що притаманний оригінальному вислову евфемістичний потенціал присутній в тій самій мірі і в мові перекладу. Засобами цільової мови було підібрано рівнозначний по стилістичній та прагматичній цінності вираз “in the darkest times”, завдяки чому досягається повна відповідність.

Звернемо увагу на ще одне позначення концепту «війна» – «вторгнення», що зумовлено прагненням президента до дипломатичного, політично коректного спілкування з лідерами інших держав:

Які ***віддають найкращих дітей*** *– синів і дочок, щоб зупинити повномасштабне російське* ***вторгнення*** [90].	*Those who* ***give their best sons and daughters*** *to stop this full-scale Russian* ***invasion*** [114].

У тексті перекладу знаходимо одиницю “invasion”, що свідчить про використання методу калькування. У результаті перекладу було досягнуто повної відповідності та збережено кооперуючу функцію евфемізму.

У цьому ж реченні зустрічаємо метафору «віддають найкращих дітей», якою, на наш погляд, український лідер влучно унаочнює зв'язок війни як соціально-полічного явища та її наслідків. Подібна лінгвістична об’єктивація свідчить про істинність намірів спікера уникнути табу смерті у політкоректному мовленні, зберігши при цьому експресивність висловлювання. На наш погляд, еквівалентний переклад дозволив відтворити весь стилістичний потенціал вислову та зберегти превентивну функцію евфемізму.

Очевидно, для Володимира Зеленського як політичного лідера характерним є вербальне маніпулювання задля привернення уваги та актуалізації повідомлення. Нами було виявлено наступні приклади завуальованих висловів, використання яких вмотивоване риторичною функцією евфемізмів:

Мир – важливіший за прибуток [90].	*Peace is more important than income* [114].

На основі детального аналізу контексту ми робимо припущення, що евфемістичний характер виразу покликаний приховати натяк на матеріалістичність та безпринципність сучасного суспільства та заклик до боротьби з ним. Калькування як метод перекладу вважаємо доцільним, оскільки таким чином перекладач відтворив оригінальну прагматичну цінність виразу та зберіг евфемістичний потенціал. Тому, на даному етапі засвідчуємо про повну відповідність евфемізмів в українській та цільовій мовах.

Маніпулятивний ефект досягається Володимиром Зеленським за допомогою впровадження наступного формулювання:

Літаки, які можуть допомогти *Україні, які можуть допомогти Європі* [97].	***Aircraft that can help*** *Ukraine, help Europe* [117].

Фактично, президент України стверджує про застосування воєнної техніки та зброї на благо держави та її сусідів, що є очевидною правдою. Окрім цього, з прагматичної точки зору, ми вбачаємо у вислові повне спотворення інформації шляхом надання негативним явищам позитивної конотації, що є доказом дистортивності евфемізму. За допомогою методу калькування перекладачеві вдалося віддзеркалити початковий намір спікера та відтворити маніпулятивний потенціал евфемізму в площині перекладу контексту.

Розглянемо більш детально випадок вживання евфемізму з вуалітивною функцією:

За зброю й амуніцію, за навчання та фінанси, за лідерство у	*Everything your government and your people have done for us, for*

вільному світі, яке допомагає ***тиснути на агресора економічно*** [95].	*weapons and training, for leadership* ***to pressure the aggressor economically*** [104].

Ми розглядаємо вислів «тиснути економічно» як завуальованість процесу застосування суворих санкційних заходів проти уряду РФ, що, безумовно, призводить до падіння економіки та подальшої неспроможності Росії вести воєнні дії на території України. Припускаємо, що зацікавленість українського народу у такому розвитку подій та замаскування негативних явищ знаходить свій вияв у вживанні евфемізму. Переклад шляхом калькування “to pressure the aggressor economically” допоміг перекладачеві відтворити повною мірою прагматичний потенціал евфемізму.

Оголошуючи промову на засіданні Європейської Ради 7 жовтня 2022 року, президент Зеленський неодноразово вдавався до використання евфемізмів, першочергово з мотивів уникнення дискримінації та досягнення необхідного рівня політичної коректності мови.

Нам імпонує здатність Володимира Зеленського вдаватися до гри слів у межах політичного дискурсу задля досягнення глибокого прагматичного ефекту на реципієнта:

Соціальний розвиток, прагнення до ***рівності у різноманітті****, якими Європа вирізняється з-поміж інших частин світу, – це теж не щось таке, що ми можемо просто отримати від батьків чи просто передати своїм дітям* [97].	*Social development, the pursuit of* ***equality in diversity****, which distinguishes Europe from other parts of the world, is also not something that we can simply get from our parents or simply pass on to our children* [117].

За допомогою політкоректного оксиморона «рівності у різноманітті» політичний лідер України наголошує на толерантності європейського суспільства без акценту на соціальну, статеву, релігійну, сексуальну приналежність індивіда. Бажання уникнути дискримінації описує превентивну

функцію евфемізму. Калькування як метод перекладу дозволяє передати стилістичну особливість евфемізму і водночас зберігає ефект завуальованості. Це допомагає перекладачеві досягти повної відповідності евфемістичного потенціалу лексики.

Невід'ємною складовою безконфліктної міжкультурної політичної комунікації є абсолютне прагнення спікера до взаємодії, яке у ході нашого дослідження розглядається через призму вживання евфемізмів кооперуючої дії:

Уся Європа поставлена в умови жорсткої ***цінової кризи****, коли через маніпуляції з енергоринком Росія досягає небаченого тиску на рівень життя абсолютної більшості європейців* [97].	*The whole of Europe is placed in the conditions of a severe* ***price crisis****, when through the manipulation of the energy market Russia achieves unprecedented pressure on the standard of living of the absolute majority of Europeans* [117].

Звертаємо увагу, що у конкретному випадку лексема «криза» покликана приховати більш масштабне та руйнівне економічне явище, яке глобально впливає на Україну та інші країни світу. Рівнозначний маскувальний ефект зберігається і в результаті перекладу засобами цільової мови "price crisis" шляхом калькування. Завдяки цьому, спостерігається повна відповідність стилістичного забарвлення евфемізмів.

Апелюючи до європейців, Володимир Зеленський спонукає їх до співпраці та замість прямого позначення «йти до бою», «воювати» він обирає евфемізм:

Збільшувати виробництво зброї та боєприпасів у Європі, щоб бути незмінно готовими до ***захисту*** *нашого спільного простору* [97].	*Increase the manufacture of weapons and ammunition in Europe to be always ready to* ***defend*** *our common space* [117].

Причину цього ми вбачаємо у намірах Володимира Зеленського приховати негативну конотацію шляхом підбору нейтральної лексики та подати інформацію у правильному світлі. Таким чином, правильний підбір лексичного

інструментарію та культурно-соціальне середовище сприяють пасивному зсуву рівня сприйняття концепту «війна». Завдяки евфемізації реципієнт сприймає вираз «готовими до захисту» з позитивної точки зору, як подвиг, геройство. У процесі перекладу цільовою мовою було використано прийом калькування та досягнуто високого рівня відповідності вуалітивної функції евфемізму.

Нами було знайдено та проаналізовано ще декілька випадків вживання евфемізмів вуалітивного характеру:

І ми маємо максимально ***вкладатися*** *зараз у нашу оборону, у нашу безпеку, у нашу співпрацю* [91].	*And we must* ***invest*** *now in our defense, in our security, in our cooperation as much as possible* [108].

Беручи до уваги специфіку контексту та особливість комунікативної ситуації, обрана номінація «вкладатися» має декілька варіантів інтерпретації, зокрема, надавати кошти, психологічно підтримувати, створювати нові перспективи розвитку справи тощо. Саме у цьому ми вбачаємо прагнення оратора приховати істинну суть повідомлення шляхом реалізації евфемізму.

Актуальним залишається питання перекладу: номінація “invest”, яка є результатом підбору еквіваленту, має домінантне значення «вкладати кошти», що, у свою чергу, пригнічує евфемістичний потенціал оригіналу. Ми робимо висновок про відсутність відповідності стилістичних особливостей у тексті перекладу.

Притримуючись політично коректного стилю мовлення, Володимир Зеленський закликає лідерів сучасних провідних європейських держав покласти край безкарності російської агресії:

І ми маємо зберігати ***політичну принциповість*** [91].	*And we must maintain* ***political leadership*** [108].

Цей приклад вважаємо цікавим способом завуалювати дійсність за допомогою впровадження мовних елементів, що можуть бути незрозумілими для пересічного реципієнта. У такий спосіб знаходить свій вияв конспіративна функція евфемізму. У процесі аналізу, нами було з’ясовано, що під «політичною принциповістю» президент має на увазі заклик до одностайного

вживання всіх необхідних заходів задля припинення російського терору та покарання винних. Цільовою мовою евфемізм перекладається як “political leadership” (дослівно «політичне лідерство»), що є результатом пошуку еквіваленту та точним віддзеркаленням спектру значення. Відповідно до теорії В. Алімова, це створює повну відповідність стилістичного забарвлення вислову.

Вживання евфемізмів у мові надзвичайно тісно пов’язане із прагненням членів комунікативного акту замінити соціально неприйнятні та психологічно неприємні вирази на аналогічні, які мають більш нейтральну конотацію. У зв’язку з цим, евфемізми можемо позиціонувати як естетично доцільні засоби відтворення інформації.

У контексті промови президентом України було використано декілька евфемізмів на позначення табу смерті:

Майже в кожного серед нас ***є хтось*** *у Національній книзі пам'яті жертв* [91].	*Almost everyone among us* ***has someone*** *in the National Memory Book of victims* [98].

З мотивів вираження толерантності та запобігання раптових повторних переживань психологічної травми, спричиненої втратою близької людини у реципієнта, Володимир Зеленський вживає вираз з непрямим найменуванням «є хтось». Граматичні розбіжності мов, що порівнюються, зумовлюють зміну структури речення у перекладі, до яких вдається перекладач. Однак, під час такого перекладу цільовою мовою ефект замаскування зберігається і досягається повна відповідність прагматичної особливості стверджування.

Зосередимо увагу на наступному випадку вживання політично коректної лексики на позначення смерті та його перекладу:

На жаль, є ***людські жертви*** [91].	*Unfortunately, there are* ***human casualties*** [98].

Нами було встановлено, що тлумачення терміну «жертва» в українській мові включає поранених та загиблих у результаті нещасного випадку, агресії, насильства. Вживання непрямого найменування дає нам підстави наголосити на

подвійній інтенції спікера: 1) уникнути виокремлення загиблих серед цивільного населення шляхом узагальнення; 2) використати допустиму політкоректну одиницю з ідентичним семантичним навантаженням на позначення смерті.

Переклад цільовою мовою було реалізовано шляхом підбору еквіваленту. Згідно з Вебстерським словником, одиниця “human casualties” позначає «особу, зокрема військову, яка постраждала внаслідок воєнних дій». Робимо висновок про дотримання стилістичних особливостей тексту та досягнення повної відповідності між вихідним та цільовим текстами.

Необхідно звернути увагу на лексичні одиниці, якими президент України послуговувався задля задоволення потреби в політично коректному описі економічних наслідків руйнівної війни проти Росії. Таким чином, нами було знайдено наступні випадки:

Стрімке подорожчання продуктів підриває ***добробут*** *звичайних людей, добробут мільйонів сімей, внутрішню стабільність і регіональну безпеку* [90].	*The rapid increase in the price of products undermines* ***the economic security*** *of ordinary people, the well-being of millions of families, domestic stability and regional security* [114].

Розглянемо використання нейтральної одиниці «добробут», яка в англійській мові має прямий відповідник “welfare”. Дослівний переклад не задовольняв перекладача, тому у цьому випадку він обрав завуальовану номінацію у цільовій мові. Переклад було реалізовано шляхом конкретизації та введення евфемізму “undermines the economic security” в текст перекладу з наголошенням на розгляді концепту в площині економічного розвитку країни, при цьому зберігаючи прагматичний ефект на реципієнта та функцію маскування. Розбіжності між текстом оригіналу та відібраними засобами цільової мови зумовлюють відсутність відповідності стилістичних особливостей евфемізму.

Аналогічно інтерпретуємо використання евфемізму «продовольчої кризи» та його англомовного еквіваленту “the food crisis” на позначення результатів

політичної нестабільності країни та неспроможністю задовольняти потреби в продуктах харчування. Евфемістичний потенціал було повністю відтворено засобами цільової мови.

*Зокрема тих, що потерпають від **продовольчої кризи**, опинилися на межі цього виклику – на межі голоду* [90].	*In particular, those suffering from **the food crisis**, who found themselves on the brink of this challenge – on the brink of starvation* [114].

Переклад методом калькування допоміг перекладачеві відтворити прагматичний аспект виразу та досягти повної відповідності стилістичного потенціалу.

3.4. Порівняльний аналіз евфемізмів у промовах Джозефа Байдена, Бориса Джонсона та Володимира Зеленського: перекладацький аспект

Детальний аналіз англомовного та україномовного політичного дискурсу на матеріалі промов політичних діячів США, Великої Британії та України та їх переклад засобами цільової мови дозволив виділити сім функціональних особливостей евфемізмів політичного спрямування: вуалітивну, кооперуючу, превентивну, дистортивну, риторичну, конспіративну, елевативну.

Досліджуючи проблему перекладу евфемізмів цільовою мовою, ми акцентували увагу на способах збереження прагматичної цінності та стилістичного забарвлення евфемізму у політичному дискурсі. Кількісні результати дослідження висвітлено у таблицях нижче.

Табл. 3.4.1

Функції евфемізмів у промовах Джозефа Байдена

Функції евфемізмів	Кількість	
	Одиниці	Відсотки
Вуалітивна	20	27

Кооперуюча	32	42
Превентивна	4	5
Дистортивна	8	11
Риторична	5	7
Конспіративна	3	4
Елеватівна	3	4
Всього	75	100

Таблиця 3.4.1 засвідчує, що політичні евфемізми президента США Джозефа Байдена найчастіше спрямовані на досягнення дипломатичних вербальних стосунків з адресантом, що відповідає кооперуючій функції евфемізмів та займає 42% від загальної кількості випадків, що досліджувалися. Американський лідер наділяє 27% евфемізмів вуалітивною функцією. 11% припадає на дистортивну функцію. Евфемізми, збагачені риторичною функцією, займають 7%. У 5% випадків було виявлено превентивну дію, а конспіративна та елеватівна функції виявлені в однаковій кількості та займають відповідно по 4%.

Таблиця 3.4.2

Засоби перекладу евфемізмів у промовах Джозефа Байдена

Засоби перекладу	Кількість	
	Одиниці	Відсотки
Повна відповідність	69	92
Стилістична компенсація	–	0
Нейтралізація евфемістичного потенціалу	6	8
Всього	75	100

Таблиця 3.4.2 ілюструє способи передачі евфемістичного потенціалу лексики, яку використовував Джозеф Байден під час своїх політичних виступів.

Зокрема, аналіз дає підстави стверджувати про збереження повної відповідності прагматичного та стилістичного компонентів евфемізму при передачі засобами цільової мови у 92% випадків (напр. *"the great battle for freedom" – «велику битву за свободу»*). Реалізація перекладу 8% евфемізмів зумовила нейтралізацію евфемізму, тобто його цілковите ігнорування під час відтворення цільовою мовою (напр. *"passed away" – «померла»*).

Таблиця 3.4.3

Функції евфемізмів у промовах Бориса Джонсона

Функції евфемізмів	Кількість	
	Одиниці	Відсотки
Вуалітивна	14	19
Кооперуюча	26	35
Превентивна	13	18
Дистортивна	3	4
Риторична	7	9
Конспіративна	5	7
Елеватівна	6	9
Всього	69	100

У таблиці 3.4.3 представлені кількісні результати дослідження вживання евфемізмів у зверненнях Бориса Джонсона. Доведено, що, ідентично до Джозефа Байдена, колишній прем'єр-міністр Великої Британії поділяє тенденцію до дипломатичного, безконфліктного спілкування та наділяє 35% евфемізмів кооперуючою функцією. 19% випадків, що досліджувалися, відповідають вуалітивній функції; 18% – превентивній. Відмінною рисою політичної мови Бориса Джонсона в рамках російсько-української війни слід вважати нахил до іронічно-сатиричного та елеватівно насиченого характеру евфемізмів, які складають 9%. Риторична функція притаманна 9% евфемізмів.

Конспіративна та дистортивна функції не є характерними для політичної мови Бориса Джонсона та займають 7% і 4% відповідно.

Таблиця 3.4.4

Засоби перекладу евфемізмів у промовах Бориса Джонсона

Засоби перекладу	Кількість	
	Одиниці	Відсотки
Повна відповідність	56	81
Стилістична компенсація	9	13
Нейтралізація евфемістичного потенціалу	4	6
Всього	69	100

У таблиці 3.4.4 подані кількісні результати перекладу політичних евфемізмів Бориса Джонсона, згідно з якою 81% евфемізмів зберігають свої стилістичні особливості (напр. *"Ukraine would fall" – «Україна впаде»*), 13% лексики було перекладено шляхом стилістичної компенсації (напр. *"they may have used more colorful language" – «говорили з ворогом сам на сам»*, що зумовлено, зокрема, високим ступенем метафоричності мови політика. Завдяки цьому досягнуто неповної відповідності. 6% евфемізмів втратили прагматичний та стилістичний аспект під час перекладу (напр. *"conventional support" – «конвенційною зброєю»*).

Таблиця 3.4.5

Функції евфемізмів у промовах Володимира Зеленського

Функції евфемізмів	Кількість	
	Одиниці	Відсотки
Вуалітивна	4	9
Кооперуюча	21	46

Превентивна	10	20
Дистортивна	–	0
Риторична	3	6
Конспіративна	–	0
Елеватівна	9	19
Всього	46	100

Таблиця 3.4.5 засвідчує, що відбір евфемізмів на позначення недопустимих понять реалізується Володимиром Зеленським за наступною ієрархією: найчастішим є використання евфемізмів кооперуючої дії (46%); вдвічі рідше політик імплементує превентивну функцію (20%), спрямовану на уникнення табу смерті. Елеватівну функцію було виявлено у 19% випадків. 9% та 6% від загальної кількості евфемізмів припадають на вуалітивну та риторичну функції відповідно, що свідчить про намір британця здійснити вербальний вплив на реципієнта.

Таблиця 3.4.6

Засоби перекладу евфемізмів у промовах Володимира Зеленського

Засоби перекладу	Кількість	
	Одиниці	Відсотки
Повна відповідність	34	72
Стилістична компенсація	–	0
Нейтралізація евфемістичного потенціалу	12	28
Всього	46	100

Таблиця 3.4.6 доводить, що переважна більшість політичних евфемізмів, якими Володимир Зеленський збагачував політичні промови, були перекладені цільовою мовою з повним збереженням стилістичних особливостей – 72% (напр. *«віддають найкращих дітей» - “give their best sons and daughters”*). На

противагу, 12% евфемізмів втратили прагматичну цінність (напр. *«агресія» - "war"*), тобто стилістичної відповідності під час перекладу засобами цільової мови не було досягнуто. Проявів неповної відповідності виявлено не було.

ВИСНОВКИ

Роботу було присвячено дослідженню евфемізмів як ключових елементів сучасного політичного дискурсу та засобів збереження стилістичного та прагматичного потенціалу евфемізмів під час перекладу цільовою мовою.

1. Під час аналізу наукових джерел було з’ясовано, що політичний дискурс виступає як особливий вид політичних відносин, що характеризується інституційністю, інформативністю, смисловою невизначеністю, дистанційованістю, логічністю тверджень, наявністю соціально-політичної термінології та евалюативно-насиченої лексики. Як процес мовної діяльності він є обов’язковою складовою організації та регулювання політичних процесів в межах країни та на міжнародній арені та є відображенням комплексу взаємовідносин між індивідом та соціумом.

2. Було встановлено, що евфемізм виступає як елемент, покликаний приховати справжню сутність явища за рахунок створення нейтральної чи позитивної конотації та сприяти продуктивному діалогу культур. У ході дослідження було доведено, що евфемізація є характерним елементом політичного дискурсу. Було з’ясовано, що роль евфемізмів у політичному дискурсі визначається насамперед прагненням до політкоректної міжкультурної комунікації, демонстрацією ввічливості та толерантності, прагненням до порозуміння. Евфемізми відображають світогляд і моральні цінності суспільства, допомагають подолати міжкультурні бар’єри.

3. Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що перекладач може зіткнутися з багатьма труднощами, які унеможливлюють вірне сприйняття та інтерпретацію евфемізмів цільовою мовою. До них належать рівень компетентності перекладача (національно-культурна обізнаність, об’єктивність мислення та упередження як представника іншої культури, знання обох мов та здатність застосовувати перекладацькі трансформації у разі відсутності еквівалентних одиниць у цільовій мові), варіативність та нестабільність евфемістичного словника та рівень розвитку суспільства.

4. Було здійснено аналіз різних підходів до класифікацій перекладацьких трансформацій, зокрема, проаналізовано праці таких вчених як В. Алімов, Л. Бархударов, В. Великорода, В. Галайчук, В. Карабан, А. Кацев, В. Комісаров, С. Максімов, О. Селіванова, А. Швейцер та ін. У результаті розгляду наукових праць можна зробити висновок, що задля досягнення адекватності перекладу та збереження стилістичного забарвлення та прагматичного потенціалу евфемізмів політичного дискурсу засобами цільової мови перекладач може використовувати прямий відповідник, вдаватися до стилістичних перетворень та перекладацьких трансформацій, або відмовитися від евфемістичного потенціалу лексики у процесі перекладу.

5. Для проведення перекладацького аналізу в практичній частині роботи було обрано політичні промови лідерів США, Великої Британії та України, присвячені повномасштабному вторгненню Росії в Україну. Проведений аналіз політичних промов дозволив виокремити загальні групи найбільш уживаних видів евфемізмів: приховування військових конфліктів (“conflict”, “aggression”, “fight for freedom”, “frontlines of freedom”, “special military operation”, “struggle for democracy”, “crisis”, “the great battle for freedom”, “campaign”, «несправедливий режим», «агресія»); табу смерті та дискримінація (“sacrifice”, “pass away”, “terrible price”, “lose their lives”, «людські жертви»); соціально-економічна сфера (“the continued support”, “total economic support”, «тиснути на агресора економічно»).

6. Аналіз евфемізмів англомовного та україномовного політичного дискурсу на матеріалі промов відомих політичних лідерів та їх переклад засобами цільової мови дозволив виділити сім функціональних особливостей евфемізмів політичного спрямування: вуалітивну, кооперуючу, превентивну, дистортивну, риторичну, конспіративну, елевативну.

7. Для проведення дослідження було обрано класифікацію відтворення стилістичних особливостей евфемізмів за В. Алімовим, який наголошує на повній, частковій або нульовій відповідності стилістичного засобу у результаті перекладу. Нами було виявлено чітку тенденцію до повного

відтворення стилістичного та прагматичного потенціалу евфемізмів політичного дискурсу під час перекладу засобами цільової мови (Джозеф Байден – 92%; Борис Джонсон – 81%; Володимир Зеленський – 72%). Причину цього ми вбачаємо у специфіці політичного дискурсу та високому рівні компетентності перекладача, пріоритетним завданням якого було збереження оригінальних функціональних особливостей лексики. Також було проаналізовано випадки нейтралізації евфемістичного потенціалу лексики під час перекладу цільовою мовою, зокрема: у перекладах промов Джозефа Байдена – 8%, Бориса Джонсона – 6%, Володимира Зеленського – 28%. Переклад офіційних звернень Бориса Джонсона містить вияви стилістичної заміни – 13% випадків, що, на нашу думку, зумовлено високим рівнем емоційної насиченості та образності мовлення британського політика.

На основі отриманих результатів можна зробити висновок про ідентичний рівень евфемізації мовлення політичних лідерів США та Великої Британії та значно рідше вживання евфемізмів президентом України, про що свідчать кількісні підрахунки. Основну причину відмінностей вбачаємо в інтенції президента України не вводити адресата в оману та репрезентувати події реально без прикрашень.

Кількісний аналіз довів, що у більшості випадків під час відтворення евфемізмів різних політичних діячів цільовою мовою перекладачі намагаються зберегти їхні стилістичні особливості та прагматичний потенціал. Загалом, при перекладі евфемістичної лексики слід враховувати комунікативну ситуацію, соціальні та вікові характеристики аудиторії. Пріоритетна ціль перекладача визначається пошуком мовної одиниці в цільовій мові, яка є стилістично та семантично рівнозначною оригінальній номінації. Саме тому поглибленні знання обох мов та культур є важливим критерієм перекладача для вибору оптимального способу перекладу евфемізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации. Москва, 2005. 160 с.
2. Алексєєв А. Художній образ і переклад. *Вісник СумДУ*. Суми, 2006. № 11. С. 126–130.
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Москва, 2021. 240 с.
4. Бацевич Ф. С. Основи Комунікативної Лінгвістики. Київ, 2004. 344 с.
5. Бутова І. С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник Львівського університету.* Львів, 2010. Вип. 16. С. 232–238.
6. Бутова І. С. Прізвиська як засіб поповнення політичного глосарію США та України. *Вісник Львівського університету.* Львів, 2010. Вип. 10. С. 103-104.
7. Великорода В. Б. Концептуальні характеристики евфемізмів на позначення негативних дій політиків. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2013. Вип. 2. С. 51-54.
8. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2008. 237 с.
9. Вишнівський Р. Й. До питання про мотиви вживання евфемізмів (на прикладі сучасної англійської мови). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2014. Вип. 13. С. 95–97.
10. Гавриленко В. М., Тітарова Д. Ю. Лінгвостилістичні особливості політичних промов Уінстона Черчилля. *Молодий вчений*. № 4. Херсон, 2017. С. 132–136.
11. Галицька М. М. Мовленнєвий етикет як елемент культури іншомовного спілкування менеджерів туризму. *Іноземні мови в навчальних закладах* Київ, 2004. №3. С. 134-140.
12. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. Москва, 1958. 459 с.

13. Гарусова Е. В. Интерпретативные позиции переводчика как причина вариативности перевода : дис. … канд. филол. наук : 10.02.20. Москва, 2007. 173 с.

14. Гончар О. С. Функції евфемізмів у політичному дискурсі. *Новітня філологія.* Київ, 2015. Вип. 16. С. 35-41.

15. Грогодза І. Ю. Функції евфемізмів у сучасному політичному дискурсі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.* Луганськ, 2013. № 14. С. 27-33.

16. Демьянков В. З. Политический дискурс как предмет политологической филологии. *Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования*. Москва, 2002. № 3. С. 32–43.

17. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной. Харьков, 2001. 384 с.

18. Єфімов Л. П., Ясінецька О. А. Стилістика англійської мови і дискурсивний аналіз : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2004. 240 с.

19. Завадська О. В. Особливості розвитку і функціонування лінгвопрагматичної стратегії політкоректності на пострадянському інформаційному просторі. *Вісник Дніпропетровського університету*. Мовознавство. Дніпропетровськ, 2020. Вип. 11. С. 119–127.

20. Зайко, Леся. *Політкоректна лексика сучасної англійської мови як різновид евфемізмів.* Буча, 2016.

21. Застровський О. А. Лексичні трансформації як перекладацький прийом. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2009. № 34. С. 273-277.

22. Зорівчак Р. Реалія і переклад : монографія. Львів : Видавництво при Львівському державному університеті, 1989. 215 с.

23. Капуш А. В. Евфемістичні трансформації в сучасній німецькій мові. *Наукові записки національно університету «Острозька академія». Філологія*. Вип. 51. Острог, 2015. С. 207–209.

24. Кацев А. М. Языковое табу и эвфемия : учеб. пособие. Ленинград : Архангельская библиотека имени Н. А. Добролюбова, 1988. 80 с.

25. Кипрская Е. В. Политические эвфемизмы как средство камуфлирования действительности в СМИ : дис. … канд. филол. наук : 10.02.19. Ижевск, 2005. 159 с.

26. Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної «кухні»: монографія. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. 332 с.

27. Ковшова М. Л. Семантика и прагматика эвфемизмов. Краткий тематический словарь современных русских эвфемизмов. Москва, 2007. 320 с.

28. Комиссаров В. Н. Теория перевода. Москва, 1990. 254 с.

29. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця, 2011. 448 с.

30. Кузьмин С.С. Идиоматический перевод с русского языка на английский (Теория и практика). Москва, 2004. 312 с.

31. Курагіна Л. Евфемізми як форма реалізації мовних табу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Лінгвістика*. Херсон, 2016. Вип. 15. С. 209-213.

32. Ларин Б. А. История русского языка и общее языкознание (Об эвфемизмах). Москва, 1977. 224 с.

33. Лощенова І. Ф. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. Ніжин, 2014. Вип. 3. С. 102-105.

34. Лут К. А. Міжмовна кореляція евфемізмів у сучасному економічному дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2015. Вип.15. С. 144–146.

35. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація». *Філософські проблеми гуманітарних наук*. Дрогобич, 2006. № 8. С. 108–113.

36. Максимов С. Є. Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів. Київ, 2006. 206 с.

37. Мальцева К. С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу : дис. … канд. філософ. наук : 09.00.04. Київ, 2002. 172 с.

38. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2012. 288 с.

39. Миронина А. Ю. Политические эвфемизмы как средство реализации стратегии уклонения от истины в современном политическом дискурсе : дис. … канд. филол. наук : 10.02.24. Нижний Новгорож, 2012. 177 с.

40. Мишланова С. Л., Пермякова Т. М. Межкультурная парадигма и перспективы межкультурной коммуникации. *Стереотипность и творчество в тексте* : сб. науч. тр. Пермь, 2005. С. 340-350.

41. Мілєва І. В. Евфемізм – дисфемізм – перифраза. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницький, 2004. Вип. 42. С. 63-72.

42. Москвин В. П. Эвфемизмы: системные связи, функции и способы образования. *Вопросы языкознания*. Москва, 2001. №3. С. 58-70.

43. Нагорна Л. Політична лінгвістика: стан і статус. *Наукові записки.* Київ, 2006. Вип. 30. С. 160-168.

44. Науменко Л. П. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навчальний посібник : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.

45. Обвинцева О. В. Эвфемизм в политической коммуникации : дис. … канд. филол. наук : 10.02.20. Екатеринбург, 2004. 192 с.

46. Падалка О. В. Політична промова та її просодичні характеристики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Волинь, 2012. № 6. С. 66–69.

47. Пайонкевич Х. П. Лінгвістичний феномен «евфемізм» та його функції. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса, 2014. Вип. 4. С. 206–209.

48. Попова К. В. Перевод эвфемизмов в СМИ. *Актуальные вопросы филологической науки XXI века*. Екатеринбург, 2014. Вип. 14. С. 218-221.

49. Постатнік М. М. Евфемізми, причини їх виникнення, особливості вживання та перекладу (на матеріалі німецької мови) : матеріали наук.-теор. конф., м. Суми, 20-25 квіт. 2009 р. Суми, 2009. С. 14–15.

50. Самойлова І. В., Подвойська О. В. Лексичні особливості політичних промов. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. Ніжин, 2016. № 1. С. 235–238.

51. Сінькевич О. Б. Політкоректність в контексті глобалізаційних процесів сучасності / О. Б. Сінькевич. *Modern directions of theoretical and applied researches*. Львів, 2013. Вип. 1. С. 1-12.

52. Снєгірьова Є. О. Евфемізми як витончена форма мовленнєвого мистецтва. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Київ, 2012. Вип. 11. С. 261-266.

53. Стасюк О. С. Соціолінгвальні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів і дисфемізмів у парламентській комунікації ФРН та Швеції : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2012. 19 с.

54. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. / О. О. Селіванова та ін. Полтава : Довкілля, 2008. 711 с.

55. Таценко Н. В. Семантичні та прагматичні аспекти евфемії у англомовному політичному дискурсі. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Филология. Социальные коммуникации*. Сімферополь, 2011. № 1. С. 164-168.

56. Телия В. Н. Вторичные номинации. Москва, 1997. 305 с.

57. Тишина Н. В. Национально-культурные особенности эвфемии в современном английском и русском языке : дис. … канд. филол. наук : 10.02.20. Москва, 2006. 292 с.

58. Ткачик О. В., Бабаєв, Т. К. Англійські евфемістичні неологізми в публіцистичному стилі та їх переклад українською. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Київ, 2014. Вип. 3. С. 52–59.

59. Турчин В. В. Мовно-експресивні ресурси евфемізмів у німецькому політичному дискурсі. *Іноземномовна комунікація: Здобутки та перспективи* :

матеріали міжнар. наук. конф., м. Тернопіль, 24–25 квіт. 2008 р. Тернопіль, 2008. С. 47–50.

60. Турчин В. В., Турчин М. М. Німецький політичний дискурс та явище евфемії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Філологія.* Острого, 2011. Вип. 20. С. 189–197.

61. Цурикова Л. В. Политическая корректность как социокультурный и прагмалингвистический феномен : монография. Воронеж, 2001.С. 94-103.

62. Чік Л. Засоби мовного маніпулювання у сучасних ЗМІ. Літературний процес: методологія, імена, тенденції. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки*. Київ, 2015. № 5. С. 121-123.

63. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : дис. … д-ра филол. наук : 10.02.01. Волгоград, 2000. 175 с.

64. Януш О. Б. Евфемізми та інші види семантичних зрушень у суспільнополітичній лексиці і фразеології. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. Житомир, 2009. Вип. 45. С. 143− 147.

65. Bayley, Peter. *Live oratory in the television age: The language of formal speeches*. Cooperativa Libraria Universitaria Editrice Bologna, 1985.

66. Bolinger D. Language – the Loaded Weapon. The use and Abuse of the Language Today. London, 1980. 214 p.

67. Canetti E. Masse und Macht. Hamburg, 1984. 342 s.

68. Charteris-Black J. Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor. New York, 2014. 296 p.

69. Enright D. J. In Other Words. The Meanings and Memoirs of Euphemisms. London, 2005. 160 p.

70. Lawrence J. Unmentionables and other euphemisms. London, 1973. 92 p.

71. Leinfellner E. Der Euphemismus in der politischen Sprache. Berlin, 1971. 177 s.

72. Luchtenberg S. Euphemismus in heutigen Deutsch. Frankfurt am Main,. 1985. 299 s.

73. McNair B. An Introduction to Political Communication. London, 2018. 252 p.

74. Miram G. Translation Algorithms Introduction to Translation Formalization. Kyiv, 2004. 118 p.

75. Muschard J. Relevance theory in text and discourse. *Text and discourse: traditional and cognitive-functional aspects of linguistic research* : сб. науч. тр. / под ред. Л. А. Манерко. Рязань, 2002. С. 35-39.

76. Perloff R. M. The Dynamics of Political Communication: Media and Politics in a Digital Age. London, 2017. 500 p.

77. Pocock, John. *The concept of a language and the metier d'historien : Some considerations on practice // The languages of political theory in early – modern Europe.* Cambridge University Press, 1987.

78. Porter R.E., Samovar L. A. Intercultural Communication: A reader. Fifth edition. California, 1988. 340 p.

79. Raw L. Translation, adaptation and transformation. New York, 2012. 240 p.

80. Rawson H. A Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk. London, 2003. 463 p.

81. Riesel E. Stilistik der deutschen Sprache. Moskau, 1959. 314 s.

82. Sandrers W. Sprachkritikastereien und was Fachler dazu sagt. Darmstadt, 1992. 177 s.

83. Schröder H. Tabus und interkulturelle Kommunikation. In A. Wierlacher & A. Bogner. Handbuch Interkulturelle Germanistik. Stuttgart, Weimar: Metzler, 2003. S. 312−314.

84. Spears R. A Slang and Euphemism. Kolkata, 2001. 412 p.

85. Spears R. A. Slang and Euphemism. New York, 2001. 448 p.

86. Venuti L. The Translator's Invisibility. A History of Translation. London, 2008. 336 p.

87. Warren B. What Euphemisms Tell Us about the Interpretation of Words. *Studia Linguistica*. Vol. 46. New Jersey, 1992. P. 128-172.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

88. Борис Джонсон: Я вірю, що Україна поверне Крим і Донбас, але Росія не розпадеться. *Європейська Правда*: веб-сайт. URL: https://www.eurointegration.com.ua/ (дата звернення: 19.09.2022).

89. Виступ Президента Байдена щодо об'єднання зусиль вільного світу, спрямованих на підтримку народу України. *U.S. Embassy in Ukraine*: веб-сайт. URL: https://ua.usembassy.gov/uk/ (дата звернення: 27.09.2022).

90. Виступ Президента зі щорічним Посланням до Верховної Ради про внутрішнє і зовнішнє становище України. *Президент України| Володимир Зеленський*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/ (дата звернення: 29.12.2022).

91. Виступ Президента України на Міжнародному установчому саміті International Summit on Food Security в межах гуманітарної програми Grain from Ukraine. *Президент України| Володимир Зеленський*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/ (дата звернення: 27.11.2022).

92. Виступ та прес-конференція Президента Байдена з приводу новин про Росію та Україну. *U.S. Embassy in Ukraine*: веб-сайт. URL: https://ua.usembassy.gov/uk/ (дата звернення: 28.09.2022).

93. Заява Президента Байдена з нагоди Дня Незалежності України. *U.S. Embassy in Ukraine*: веб-сайт. URL: https://ua.usembassy.gov/uk/ (дата зверення: 30.09.2022).

94. Заява Президента Джозефа Байдена про підтримку України та розмову з Президентом України Зеленським. *U.S. Embassy in Ukraine*: веб-сайт. URL: https://ua.usembassy.gov/uk/ (дата звернення: 30.09.2022).

95. Звернення Президента України до лідерів Об'єднаних експедиційних сил Сполученого Королівства (JEF). *Президент України| Володимир Зеленський*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/ (дата звернення: 29.12.2022).

96. Звернення Прем'єр-міністра до нації з приводу російського вторгнення в Україну: 24 лютого 2022 р. *GOV.UK*: веб-сайт. URL: https://www.gov.uk/ (дата звернення: 18.09.2022).

97. Ми ніколи не маємо зупинятися в захисті свободи й демократії – виступ Президента України на засіданні Європейської ради. *Президент України| Володимир Зеленський*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/ (дата звернення: 22.09.2022).

98. Перемога України – це єдиний шлях до завершення війни Путіна. Колонка Бориса Джонсона для WSJ. *Forbes*: веб-сайт. URL: https://forbes.ua/ (дата звернення: 15.11.2022).

99. Президент Байден: Що Америка буде робити і чого не буде робити в Україні. *U.S. Embassy in Ukraine*: веб-сайт. URL: https://ua.usembassy.gov/uk/ (дата звернення: 28.09.2022).

100. Прем’єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон звернувся до Верховної Ради України. *GOV. UA*: веб-сайт. URL: https://www.rada.gov.ua/ (дата звернення: 18.09.2022).

101. Промова Президента України Володимира Зеленського перед Конгресом США. *Президент України| Володимир Зеленський*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/ (дата звернення: 22.09.2022).

102. Прощальна промова Бориса Джонсона. *NV| NEW VOICE*: веб-сайт. URL: https://nv.ua/ (дата звернення: 15.11.2022).

103. Address by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy to the US Congress. *President of Ukraine | Volodymyr Zelenskyy*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/en (дата звернення: 22.09.2022).

104. Address by the President of Ukraine to the participants of the meeting of the leaders of the United Kingdom's Joint Expeditionary Force (JEF). *President of Ukraine | Volodymyr Zelenskyy*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/en (дата звернення: 29.12.2022).

105. Boris Johnson: I Believe That Ukraine Will Retake Crimea and Donbas, but Russia Will Not Dissolve. *European Pravda*: веб-сайт. URL: https://www.eurointegration.com.ua/eng/ (дата звернення: 19.09.2022).

106. Boris Johnson's final speech as Prime Minister: 6 September 2022. *GOV.UK*: веб-сайт. URL: https://www.gov.uk/ (дата звернення: 15.11.2022).

107. In the Ukraine War, Victory Is the Only Option. *WSJ| OPINION*: веб-сайт. URL: https://www.wsj.com/ (дата звернення: 15.11.2022).

108. Opening address of President of Ukraine at the inaugural International Summit on Food Security under Grain from Ukraine humanitarian program. *President of Ukraine | Volodymyr Zelenskyy*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/en (дата звернення: 27.11.2022).

109. President Biden: What America Will and Will Not Do in Ukraine. *The New York Times*: веб-сайт. URL: https://www.nytimes.com/ (дата звернення: 28.09.2022).

110. Prime Minister Boris Johnson's address to the Ukrainian Parliament: 3 May 2022. *GOV.UK*: веб-сайт. URL: https://www.gov.uk/ (дата звернення: 18.09.2022).

111. Prime Minister's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine: 24 February 2022. *GOV.UK*: веб-сайт. URL: https://www.gov.uk/ (дата звернення: 18.09.2022).

112. Remarks by President Biden on the United Efforts of the Free World to Support the People of Ukraine. *The White House*: веб-сайт. URL: https://www.whitehouse.gov/ (дата звернення: 27.09.2022).

113. Remarks By President Biden Providing an Update on Russia and Ukraine. *The White House*: веб-сайт. URL: https://www.whitehouse.gov/ (дата звернення: 28.09.2022).

114. Speech by the President with the annual message to the Verkhovna Rada of Ukraine on the internal and external situation of Ukraine. *President of Ukraine | Volodymyr Zelenskyy*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/en (дата звернення: 29.12.2022).

115. Statement by President Joe Biden on Support for Ukraine and Call with President Zelenskyy of Ukraine. *The White House*: веб-сайт. URL: https://www.whitehouse.gov/ (дата звернення: 30.09.2022).

116. Statement from President Biden on Ukraine Independence Day. *U.S. Embassy in Ukraine*: веб-сайт. URL: https://ua.usembassy.gov/uk/ (дата звернення: 30.09.2022).

117. We must never stop defending freedom and democracy - speech of the President of Ukraine at the European Council meeting. *President of Ukraine | Volodymyr Zelenskyy*: веб-сайт. URL: https://www.president.gov.ua/en (дата звернення: 22.09.2022).

SUMMARY

Alina Shcherbyna. The Usage of Euphemisms in Modern Political Discourse and the Ways of Their Reproduction in the Target Language. – Mykolajiv, 2023.

The study is devoted to the research of euphemisms as key elements of modern political discourse and the means of preserving the stylistic and pragmatic potential of euphemisms when translated into the target language.

The analysis of scientific sources has revealed that political discourse is a special type of political relations characterized by institutionality, informativeness, semantic uncertainty, distance, consistency of statements, social and political terminology, and evaluative vocabulary. It has been found that the role of euphemisms in political discourse is determined by the striving for politically correct intercultural communication, the demonstration of politeness and tolerance, and the desire for understanding.

The analysis of scientific sources suggests that a translator may face difficulties, including national and cultural awareness, the objectivity of thinking and prejudice as a representative of another culture, knowledge of both languages, and the ability to apply translation transformations in the absence of equivalent units in the target language, variability and instability of the euphemistic vocabulary and the level of society development. It can be concluded that in order to achieve adequate translation and preserve the stylistic coloring and pragmatic potential of euphemisms of political discourse in the target language, the translator can use a direct equivalent, apply translation transformations, or abandon the euphemistic potential of vocabulary in the translation process.

We have identified a clear tendency to fully reproduce the stylistic and pragmatic potential of political discourse euphemisms when translated into the target language. The reason for this lies in the specifics of political discourse and the high level of the translator's competence, whose priority was to preserve the original functional features of the lexicon. We also analyzed the cases of neutralization of the euphemistic potential of vocabulary during translation into the target language and

the occurrence of stylistic substitution, which, we believe, is due to the high level of emotional intensity and imagery of speech.

The findings suggest that the level of euphemization in the speech of the political leaders of the United States and the United Kingdom is identical and that the use of euphemisms by the President of Ukraine is much less frequent.

It was found that calquing and equivalent methods are the dominant translation techniques for preserving the stylistic features and pragmatic potential of the euphemisms of the political discourse under consideration. In general, when translating euphemistic vocabulary, the communicative situation, and social and age characteristics of the audience should be taken into account. The translator's priority goal is to find a linguistic unit in the target language that is stylistically and semantically equal to the original nomination. That is why in-depth knowledge of both languages and cultures is an important criterion for a translator to choose the best way to translate euphemisms.

Keywords: political discourse, intercultural communication, euphemism, euphemization, means of translation.